

RIIHIMÄKELÄINEN LAPSI SAA KOKEMUKSIA

, **entisajan ja nykyhetken kulttuurista**

, **monipuolisesta taidetarjonnasta**

, **kaupunkilaisuudesta ja maalaiselämästä**

, **erityyppisistä maisemista (erämaa, harjut, hyttikortteli,
rautatie, kaupunki, maaseutu, metsät)**

, **kestävästä kehityksestä**

, **satu- ja mielikuvitusmaailmasta**

, **liikunnasta ja urheilusta**

LUKIJALLE

Riihimäen kuntakohtainen esiopetussuunnitelma on tehty päiväkotien ja koulujen esiopetuksesta vastaavien yhteistyönä. Tämän esiopetussuunnitelman tehtävänä on yhtenäistää Riihimäen päiväkodeissa ja kouluissa annettavaa suunnitelmallista opetusta.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000 rinnalla kulkee pykälä pykälältä Riihimäen kuntakohtainen esiopetussuunnitelma, joka esitellään **Riihimäen näkökulma** - otsakkeen alla.

Riihimäen esiopetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa määritellyjä tavoitteita ja sisältöjä. Sisältöalueisiin liitetyt luettelot ovat esimerkinomaisia ehdotuksia toiminnan toteuttamiseen.

Riihimäellä kuntakohtaisen esiopetussuunnitelman pohjalta laaditaan päiväkotijä koulukohtaiset esiopetussuunnitelmat.

Pohdittavat kysymykset on tarkoitettu avaamaan keskustelua toimintayksiköiden omia opetussuunnitelmia laadittaessa.

Liitteet nrot: 10,11 ja 13 ovat Riihimäen kuntakohtaisen esiopetussuunnitelman virallisia osia. Muut liitteet on tarkoitettu esiopetuksen työn tueksi.

Riihimäen esiopetussuunnitelma-työryhmään ovat kuuluneet:
Riihimäellä toukokuussa 2001

Riitta Nisonen	rehtori
Hanna Perkiö	lastentarhanopettaja
Hannele Saari	esiluokanopettaja
Riikka Saksholm	luokanopettaja
Outi Takala	päiväkodin johtaja

Opetussuunnitelma päivitetty huhtikuussa 2004
Riihimäen esiopetussuunnitelma-työryhmään ovat kuuluneet:

Leena Heimonen	rehtori
Mika Mäkelä	hallintopäällikkö
Hanna Perkiö	lastentarhanopettaja
Riikka Saksholm	luokanopettaja
Outi Takala	päiväkodin johtaja

ESIOPETUKSEN SANASTOA

ARVIOINTI

Arvioinnin tehtävänä on antaa tietoa siitä, miten tavoitteet on saavutettu ja miten ne voitaisiin saavuttaa vielä paremmin. Vanhemmat ja lapsi voivat olla mukana lapsen kehityksen arvioinnissa.

EHEYTTÄMINEN

Opetus voidaan rakentaa laajoiksi kokonaisuuksiksi eheyttäen. Tällöin käsiteltäviä asioita, esimerkiksi ravintoa ja terveyttä tarkastellaan samanaikaisesti eri sisältöalueiden näkökulmasta.

ERITYISOPETUS

Erityisopetus on erityistä tukea tarvitsevien lasten opetusta. Lapsi voi saada erityisopetusta osa-aikaisesti muun opetuksen ohessa tai erityisryhmissä.

- *otettu erityisopetukseen = lapselle on tehty päätös erityisopetukseen ottamisesta ennen esiopetuksen alkua ts. lapsi aloittaa suoraan erityisopetuksessa.*
- -siirretty erityisopetukseen = päätös erityisopetukseen siirtämisestä tehdään esiopetuksen aikana.

HOJKS

Lapsille, jotka on otettu tai siirretty erityisopetukseen, on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

KONSTRUKTIVISMI, konstrukttiivinen käsitys oppimisesta

Oppiminen on prosessi, jonka kautta pyritään yhä syvempään ymmärrykseen. Prosessi lähtee kysymyksistä ja hakee selityksiä.

OPPILASHUOLTO

Oppilashuolto on lapsen hyvinvointia edistävää toimintaa. Oppilashuolto käsittää mm. terveydenhuollon ja kuraattorin tai psykologin palvelut. Oppilashuoltoryhmä suunnittelee ja ohjaa oppilashuoltotyötä.

OPPIMISYMPÄRISTÖ

Oppimisympäristö sisältää fyysisen ympäristön kuten tilat ja materiaalit. Sen lisäksi siihen kuuluu henkinen ilmapiiri, mm. vuorovaikutus.

PORTFOLIO (kasvun kansio)

Portfolio on lapsen omaa oppimista ja kehitystä kuvaava "salkku", johon lapsi kerää tekemiään töitä. Se voi olla muodoltaan kansio, salkku tai jokin muu tarkoitukseen sopiva.

TYÖSUUNNITELMA

Työsuunnitelma laaditaan lukuvuosittain. Se perustuu hyväksytyyn opetussuunnitelmaan. Se sisältää retket, teemapäivät tai vastaavat tapahtumat.

VALMISTAVA OPETUS

Valmistava opetus on perusopetukseen valmistavaa ryhmämuotoista opetusta. Se on suunnattu 6-vuotiaille ja oppivelvollisuusikäisille maahanmuuttajille.

VASTUUKASVATUS

Vastuukasvatus on toimintamalli, jonka tarkoituksena on ohjata lapsi ottamaan vastuuta teoistaan.

OPETUSHALLITUS

ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET 2000

SISÄLTÖ

1 luku Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

1 § Tehtävä

2 § Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet

2 luku Esiopetuksen toteuttaminen

3 § Oppimiskäsitys

4 § Oppimisympäristö

5 § Työtavat

3 luku Esiopetuksen yksityiskohtaiset tavoitteet ja sisällöt

6 § Eheyttäminen

7 § Keskeiset sisältöalueet

Kieli ja vuorovaikutus

Matematiikka

Etiikka ja katsomus

Ympäristö- ja luonnontieto

Terveys

Fyysinen ja motorinen kehitys

Taide ja kulttuuri

4 luku Esiopetuksen yleinen tuki

8 § Yhteistyö kodin kanssa

9 § Lapsen esiopetuksen suunnitelma

10 § Arviointi

11 § Esiopetuksen oppilashuolto

5 luku Erityistä tukea tarvitsevien lasten esiopetus

12 § Erityinen tuki

13 § Erityistä tukea tarvitsevan lapsen opetuksen yksilöllistäminen

6 luku Eri kieli- ja kulttuuriryhmien sekä erityiseen pedagogiseen järjestelmään tai periaatteeseen perustuva esiopetus

14 § Saamenkieliset

15 § Romanikieliset

16 § Viittomakieliset

17 § Maahanmuuttajat

18 § Erityiseen pedagogiseen järjestelmään tai periaatteeseen perustuva esiopetus

7 luku Esiopetuksen opetussuunnitelman laatiminen

19 § Opetussuunnitelman laatimisen järjestelyt

20 § Opetussuunnitelmaan sisältyvät seikat

8 luku Voimaantulo

21 § Voimaantulo

JOHDANTO

Esiopetuksen järjestäminen

Esiopetus järjestetään perusturvatoimen ja koulutoimen yhteistyönä. Sitä annetaan päiväkotien ja koulujen yhteydessä 4 h/pv (vähintään 700 h/v).

Esiopetusryhmän henkilöstömäärän suositukset:

, esioppilaita enintään 13 / 1 esiopetukseen pätevä opettaja
, esioppilaita 14 – 20 / 1 esiopetukseen pätevä opettaja + koulutettu avustaja

Ryhmäkokoja noudatetaan myös silloin, kun esioppilaita opetetaan yhdessä perusopetuksen oppilaiden kanssa.

Kunnan järjestäessä esiopetuksen päivähoitopaikassa, sovelletaan esiopetukseen perusopetuslakia ja sen nojalla annettuja asetuksia täydentäen lasten päivähoidosta annettua lakia ja sen nojalla annettuja asetuksia. Päivähoitoa koskevia säännöksiä sovelletaan myös yksityiseltä päiväkodilta ostopalveluna hankituista palveluista. Päivähoidon asetuksen 6 ja 8 §:t.

Esiopetusta annetaan kaupungissa kolmella alueella.

Läntinen alue:

Esiopetusryhmät:

Hirsimäen päiväkot
Junailijankadun päiväkot
Lasitehtaan koulu
Herajoen koulu
Hiivolan koulu

Yhteistyötaho perusopetuksessa:

Eteläinen koulu
Eteläinen koulu
Lasitehtaan koulu
Herajoen koulu
Hiivolan koulu

Itäinen alue:

Esiopetusryhmät:

Päiväkot Otava
Peltosaaren päiväkot
Jukolan koulu
Patastenmäen Puukoulu

Yhteistyötaho perusopetuksessa:

Peltosaaren koulu
Peltosaaren koulu
Jukolan koulu
Patastenmäen koulu

Pohjoinen alue:

Esiopetusryhmät:

Kontiontien päiväkoti
Kirjauksen päiväkoti
Haapahuhdan koulu
Pohjoinen koulu
Aluesairaalan päiväkoti

Yhteistyötaho perusopetuksessa:

Pohjoinen koulu ja Uramon koulu
Uramon koulu
Haapahuhdan koulu
Pohjoinen koulu
Vastaanottavat koulut

Alueilla tehdään tiivistä yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kesken. Yhteistyömuodot kirjataan talokohtaisiin suunnitelmiin. Yhteistyö määritellään selkeästi opetussuunnitelmassa riippumatta siitä, toteutetaanko esiopetus päiväkodissa tai koulussa. Yhdessä sovittu näkemys kasvatuksesta ja oppimisesta mahdollistaa lasten joustavan siirtymisen varhaiskasvatuksesta perusopetukseen ilman tarpeettomia kynnyksiä. Tämä on mahdollista vain suunnitelmallisella ja jatkuvalla yhteistyöllä. Yhteistyön raamit on hyvä sopia ja määritellä.

Esiopetukseen hakeutuminen

Tulevalle esioppilaalle lähetetään henkilökohtainen kirje ennen ilmoittautumista.

Esiopetukseen ilmoittautumisesta tiedotetaan myös paikallislehdessä.

Esiopetusryhmät pyritään siirtämään kokonaisuutena kouluun, paitsi vuorohoidon esiopetuksessa olevat esioppilaat.

1 luku Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

1 § Tehtävä

Esiopetus rakentuu yhteiskunnan perusarvojen pohjalle. Nämä ilmenevät kansallisesta lainsäädännöstä ja kansainvälisistä julistuksista, suosituksista tai sopimuksista, joilla ihmisoikeuksia ja maapallon elinkelpoisuutta pyritään vaalimaan. Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen.

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Tärkeää on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin. Esiopetuksessa on huomioitava myös sukupuolten erityistarpeet. Esiopetuksessa lapsille taataan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Esiopetuksen järjestämisessä tulee siten ottaa huomioon toisaalta muun varhaiskasvatuksen ja toisaalta perusopetuksen tavoitteet ja sisällöt. Riippumatta siitä, toteutuuko esiopetus erillisryhmässä tai yhdistettynä muiden ikäryhmien kanssa, sen tavoitteet ja omaleimaisuus on kuitenkin aina otettava huomioon.

Jotta asetettuihin tavoitteisiin päästäisiin, on tärkeää, että opettaja ja huoltajat sekä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuva henkilöstö kantavat yhdessä vastuun lapsen säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Riihimäen näkökulma

Yhteisiä ja tärkeitä arvoja ovat terve itsetunto, toisen kunnioittaminen ja vastuullisuus. Panostetaan lasten yksilöllisen kehityksen seuraamiseen ja arviointiin sekä riskitekijöiden varhaiseen tunnistamiseen yhteistyössä kodin ja muun tukiverkoston kanssa. (Liite 1 / KEHU)

Pyritään määrätietoiseen itsehallintataitojen opettelemiseen ja ristiriitatilanteiden loppuun viemiseen. Vastuullisen toiminnan oppiminen ehkäisee syrjäytymistä. (Liite 2 / Vastuukasvatus)

Vanhemmille kerrotaan esiopetuksen tavoitteellisuudesta ja kokonaisvaltaisuudesta ja korostetaan lapsen säännöllistä osallistumista päivittäiseen esiopetukseen, unohtamatta inhimillisiä tekijöitä (esim. vuorotyöläisten lapset).

2 § Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteet määräytyvät toisaalta kunkin lapsen yksilöllisistä kehittymisen mahdollisuuksista ja oppimisedellytyksistä ja toisaalta yhteiskunnan tarpeista. Esiopetuksen tavoitteena on:

Lapsen myönteinen minäkuva vahvistuu ja hänen oppimaan oppimisen taitonsa kehittyvät. Hän omaksuu perustietoja, -taitoja ja -valmiuksia oppimisen eri alueilta ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. Leikin kautta oppiminen on keskeistä. Hän oppii ymmärtämään vertaisryhmän merkityksen oppimisessa. Hän säilyttää oppimisen ilon ja innostuksen sekä uskaltaa rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimishaasteet.

Lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä. Hänen toimimisensa vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä vahvistuu. Hän harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä ja sitoutumista niihin. Hän sisäistää yhteiskuntamme hyviä tapoja ja ymmärtää niiden merkityksen osana jokapäiväistä elämää. Hän oppii paremmin hallitsemaan itseään ja opettelee selviytymään arkipäivän tilanteissa. Hän oppii ymmärtämään tasavertaisuutta ja hyväksymään ihmisten erilaisuuden. Hän oppii ikävaiheensa mukaisesti ymmärtämään, miten terveyttä ja hyvinvointia ylläpidetään.

Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetti sekä hänen kykynsä ilmaista itseään monipuolisesti vahvistuvat ja kehittyvät. Hän tutustuu eri taidemuotoihin, paikalliseen ja kansalliseen kulttuuriin sekä mahdollisuuksien mukaan myös muihin kulttuureihin.

Lapsi kiinnostuu luonnosta ja saa käsityksen omasta riippuvuudestaan ja vastuustaan sekä luonnosta että rakennetusta ympäristöstä. Hän oppii havainnoimaan ja jäsentämään ympäristöään monipuolisesti, nauttimaan ympäristön monimuotoisuudesta ja kauneudesta sekä tulee tietoiseksi oman toimintansa vaikutuksesta.

Riihimäen näkökulma

Kaikilla lapsilla on oikeus tulla hyväksytyiksi ja onnistua heidän omat lähtökohtansa huomioonottaen.

Opetussuunnitelman tulee olla niin joustava, että voidaan kehittää yksilöllisiä opetussuunnitelmia, joissa huomioidaan lapsen aikaisemmat oppimiskokemukset, lahjakkuus ja mahdolliset oppimisvaikeudet.

Lapsi tarvitsee aikaa ja mahdollisuuksia tutkia ja pohtia asioita sekä kokeilla erilaisia ratkaisumahdollisuuksia, jotta voisi ymmärtää, kuinka hän oppii. Hän tarvitsee elämysten ja kokemusten saamiseksi myös leikkiä, jännitystä ja seikkailuja.

Toiminta ryhmässä antaa lapselle käsityksen siitä, miten paljon yhdessä tekemällä voi saada aikaan. Kun asioita opitaan yhdessä, sama asia voidaan nähdä eri näkökulmista.

Lapsella on oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa.

Toisten kunnioittaminen ja huomioon ottaminen, erilaisuuden ymmärtäminen ja tasa-arvo tulee myös näkyä kasvuyhteisön toimintatavoissa.

Toimiessaan vertaisryhmässä, lapsi oppii ymmärtämään annettujen sääntöjen ja sopimusten merkityksen sekä arvostamaan niin omaa kuin toistenkin työtä. Lapsi saa myös ottaa vastuuta omasta ja toisten toiminnasta jokapäiväisessä työssä. Harjoitellaan käytännössä vastuuoppimisen taitoja (Liite 2 / Vastuukasvatus).

Hyvät tavat kunniaan: kiittäminen, tervehtiminen, keskustelu- ja kuuntelutaidot

Ikäkaudelle sopivan käyttäytymisen edellyttäminen. (Liite 3 / Millaista käytöstä 6-vuotiaalta voi edellyttää?)

Lastenkulttuurin vahvistaminen: sadut, lorut, runot, teatteri, lastenmusiikki. Rohkaistaan lasta nauttimaan lapsuudesta, eikä siirtymään liian varhain nuorisokulttuurin pariin.

Opettaja huolehtii jokaisen lapsen päivittäisestä kohtaamisesta ja yksilöllisestä huomioimisesta. Luottamuksellisen suhteen syntyminen lapsen ja opettajan välille on tärkeää.

POHDITTAVAKSI:

- **Miten käytännössä huomioidaan erilaiset oppijat ?
(tunne-elämä, sosiaaliset taidot ja kognitiiviset taidot)**
- **Miten opetussuunnitelmassa huomioidaan yksilö, pari- ja ryhmätyöskentely?**

3 § Oppimiskäsitys

Esiopetuksessa oppiminen on aktiivinen, aikaisempiin tietorakenteisiin pohjautuva päämääräsuuntautunut prosessi, joka usein sisältää ongelmanratkaisua. Näin tietoa ei voida suoraan opettamalla siirtää lapselle, vaan lapsi itse rakentaa aikaisemmin omaksumiensa käsitysten ja uuden tiedon pohjalta uudet käsityksensä. Oppiminen perustuu aiempaan tietoon ja oppimiskokemuksiin. Oppimista tapahtuu opittavan aineksen, aikaisemmin muodostuneiden tietorakenteiden sekä ajattelun vuorovaikutuksessa. Vertaisryhmän vuorovaikutustilanteissa lapset oppivat yhdessä toisten kanssa ja toisiltaan antamalla virikkeitä toistensa ajattelun ja mielikuvituksen kehittämiseen.

Riihimäen näkökulma

Esiopetus voidaan määritellä yhteistyöprosessiksi, jossa lapsi kasvaa aktiivisena toimijana ja löytää oppimaan oppimisen strategian. Tämä toteutuu lapsen omaehtoisen elämyksellisen ja kokemuksellisen toiminnan sekä vertaisryhmäkontaktien että aikuisen tavoitteisen ohjauksen avulla.

Käsitekartan tekeminen yhdessä lasten kanssa on hyvä tapa saada selville lasten ajattelua ja aikaisempia tietoja. (Liite 4 / Käsitekartta)

**Projektityöskentely on toimintatapa, jossa uusi opittava asia yhdistyy lapsen aikaisempiin kokemuksiin. Projektissa lapset itse etsivät vastausta esitettyyn ongelmaan. Tavoitteena on tarjota lapsille mahdollisuus käyttää omia tietojaan ja taitojaan sekä omaksua uutta merkityksellistä tietoa. Projektin tulisi olla lasta sisäisesti motivoivaa ja lapsen omaa valintaa ja päätöksentekoa sisältävää. Itseluottamus ja luovuus sekä elämän asenteet vahvistuvat .
(Liite 5 / Projektityöskentely)**

POHDITTAVAKSI:

- Millä keinoilla voidaan kartoittaa lasten varhaisempia oppimiskokemuksia ja pohjata uuden oppiminen lapsen aikaisempiin kokemuksiin ja tietorakenteisiin?
- Mikä on vertaisryhmän merkitys oppimisessa?
- Kuinka usein ja missä tilanteissa voi hyödyntää ryhmä- ja parityöskentelyä?
- Kuinka monta projektia sisältyy esiopetusvuoteen?

4 § Oppimisympäristö

Esiopetuksen oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista ympäristöä, jossa toiminta toteutuu. Oppimisympäristössä on keskeistä opettajan ja lapsen välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät. Esiopetuksessa lapsikeskeisyys edellyttää ohjaavaa kasvatusta, jossa aikuinen asettaa lapselle rajoja ja lapseen kohdistetaan odotuksia ja vaatimuksia.

Hyvä oppimisympäristö ohjaa lapsen uteliaisuutta, mielenkiintoa ja oppimismotivaatiota sekä tukee hänen aktiivisuuttaan ja itseohjautuvuuttaan. Se tukee monipuolisesti lapsen kasvua ja oppimista sekä oman toiminnan arviointia. Se tarjoaa lapselle tilaisuuksia leikkiin, muuhun toimintaan ja omaan rauhaan. Se on myös kieliympäristönä virikkeinen ja siinä pystytään järjestämään lapsen kielellistä kehitystä tukevaa toimintaa.

Oppimisympäristössä tulee vallita iloinen, avoin, rohkaiseva ja kiireetön ilmapiiri. Työvälineiden ja materiaalien tulee olla lasten ulottuvilla. Oppimisympäristön varustus tukee myös lapsen kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi. Hyvä oppimisympäristö on terveellinen ja tukee monipuolisesti lapsen turvallisuutta. Oppimisympäristön tulee olla myös esteettisesti miellyttävä.

Yhteistyössä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa opettaja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi toimintaa, joka johtaa lapsen tunteiden, taitojen ja tietojen kehittymiseen sekä laajentaa lapsen ja samalla koko ryhmän kiinnostuksen kohteita.

Riihimäen näkökulma

Esiopetus asettaa erityisvaatimuksia oppimisympäristölle. Oppimisympäristön rakentamisessa tulee ottaa huomioon psyykkinen, fyysinen ja lapsen näkökulma. Oppimisympäristön rakentamisen lähtökohtana on ne mahdollisuudet ja resurssit, joita kullakin järjestävällä yksiköllä on. Tärkein tekijä lapsen kasvun ja oppimisen kannalta on kuitenkin ympäristön tunneilmasto.

Oppimisympäristössä tulee olla lapsen kehitystasolle sopivia havainto- ja oppimisvälineitä, pelejä sekä työvälineitä vapaasti käytettävissä (Liite 6 / Materiaalivinkkejä esiopetukseen). Tavarat tulisi olla omilla loogisilla paikoillaan, mikä edistää lapsen omatoimisuuden ja tietorakenteiden edelleen kehittymistä.

Oppimisympäristö kartoitetaan edellä mainittujen kriteerien pohjalta ja siitä tehdään kuvaus. Kartoituksen tarkoituksena on miettiä, mikä ympäristössä jo toimii ja mitä puutteita siinä on. Oppimisympäristöä ei ole vain opetustila, vaan käytetään hyödyksi lähiympäristön ja Riihimäen suomat mahdollisuudet.

Oppimisympäristöä kehitetään esiopetusta järjestävien henkilöiden yhteistyönä. Vanhemmat osallistuvat oppimisympäristön arviointiin esim. osallistumalla arviointikeskusteluun tai vastaamalla kirjalliseen kyselyyn.

POHDITTAVAKSI:

- **Miten oppimisympäristössä huomioidaan fyysinen-, psyykinen- ja lapsen näkökulma?**
- **Millaiset välineet ja materiaalit ovat esiopetuksessa välttämättömiä ja millä aikataululla niitä hankitaan?**
- **Miten on huomioitu oppisisällöt ?**

5 § Työtavat

Opettajan tulee tukea oppimista sekä ohjata lasta tiedostamaan oma oppimisensa ja havaitsemaan, että tämä voi itse vaikuttaa onnistumiseensa oppimisessa. Opettaja ohjaa oppimista, konkreettista kokeilemista, tutkimista, aktiivista osallistumista sekä muuta tiedon hankintaa ja ongelmien ratkaisemista vuorovaikutuksessa aikuisten ja vertaisryhmän kanssa. Lapsen omien tutkimusten lähtökohtana ovat lapsen elinympäristöön läheisesti liittyvät ilmiöt ja tapahtumat sekä niistä saadut kokemukset. Lapsi harjoittelee pohtimaan syy-seuraussuhteita ja tekemään johtopäätöksiä. Lapsen näkökulmasta toiminnan tulee olla tarkoituksenmukaista ja haasteellista.

Esiopetuksen työskentely perustuu leikinomaiseen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan, joka edistää myös lapsen kielellistä kehitystä sekä valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Toiminnassa otetaan huomioon lapsen tarve oppia mielikuvituksen ja leikin kautta. Draamallisessa työtavassa yhdistyvät eri taideaineet, lasten kokemukset ja tietoa, joita työstetään yhdessä ajankohtaisen aiheen, sadun tai tarinan pohjalta.

Riihimäen näkökulma

Työskentelyn lähtökohtana on opettajan ja lapsen välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus. Opettaja pyrkii huolehtimaan siitä, että hän huomioi jokaisen lapsen olemassaolon päivittäin, niin että lapsi huomaa sen. (Liite 7 / Opettajan tehtäviä)

Työtavat perustuvat leikinomaiseen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan. Huolehditaan erityisesti siitä, että lapsella on mahdollisuus työskennellä yksin, parin kanssa ja ryhmässä.

Toimivia työskentelytapoja ovat:

- leikki
- tekemällä oppiminen
- konkreettisten välineiden käyttö
- tavoiteoppiminen (esim. työkorttitehtävät, pelienseurantalomakkeet)
- prosessioppiminen
- yhteistoiminnallinen oppiminen (ryhmä- ja parityöt)
- ryhmä- ja yksilöohjaus
- tutkimukset ja projektit

Lasta rohkaistaan tekemään kysymyksiä, niihin vastataan ja niitä hyödynnetään. Oppimistilanteissa käytetään teema- ja projektityöskentelyä. Ryhmän kommunikaatio lähtee lapsen tarpeista.

Toimintaa suunniteltaessa hyödynnetään lapsen elinympäristöön läheisesti liittyviä arkipäivän tilanteita. Lisäksi huolehditaan siitä, että yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat siirtyvät käytännön tasolle.

Kaikki lapset eivät löydä mielekästä tekemistä. Heitä aikuisen tulee erityisesti rohkaista etsimään mielenkiinnon kohteita. Tällainen lapsi tarvitsee erityisen paljon tukea ja kannustusta sekä aikuisen läsnäoloa.

POHDITTAVAKSI:

- **Mikä on lapsen itsenäisen työskentelyn ja aikuisen ohjauksen suhde?**
- **Millaisia työtapoja on mielekästä käyttää eri sisältöalueiden toteutuksessa?**

3 luku Esiopetuksen yksityiskohtaiset tavoitteet ja sisällöt

6 § Eheyttäminen

Esiopetus pohjautuu opetuksen eheyttämiseen. Eheyttävä opetus muotoutuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät toisaalta lapsen elämänpiiriin ja toisaalta lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja jäsentäviin sisältöihin. Eheytetyn opetuksen tavoitteista neuvotellaan yhdessä ja ne tiedostetaan siinä yhteisössä, jossa lapsi elää.

Eheyttämisen monimuotoisuuden tulee ilmetä siten, että eri tiedonalat otetaan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon ja niitä tarkastellaan osana kulloinkin valittua kokonaisuutta. Teemakokonaisuuksien valinnassa pyritään löytämään lapsille merkitykselliset asiat ottamalla heidät mukaan teemojen suunnitteluun.

Eheytyt kokonaisuudet ja oppimisprosessi ovat tärkeämpiä kuin yksittäiset sisällöt. Kokemusten ja tietojen käsittely vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa monin eri tavoin on oppimisen keskeinen osa. Työtapa määrittävät opetuksen tavoitteet ja tarkoituksenmukaisuus. Monipuolisella työtapojen käytöllä pyritään saamaan erilaisia kokemuksia ja taitoja eri tiedonaloista. Esiopetuksessa tiedonalojen sisältöjen avulla lapsi laajentaa maailmankuvaansa ja oppii itsestään oppijana. Esiopetuksen sisältöaluejako on tarkoitettu ohjaamaan opettajan työtä.

Riihimäen näkökulma

Eheyttäminen on tapa rakentaa opetusta ja toimintaa. Opetus muodostuu kokonaisuuksista, joiden lähtökohtana on lapsi, eivätkä sisältöalueet tai oppiaineiden tavoitteet. Esiopetusikäinen lapsi katsoo maailmaa vielä omasta näkökulmastaan eikä pysty omaksumaan helposti asioita, jotka eivät liity omaan elämänpiiriin tai aikaisempiin kokemuksiin.

Eheyttämisessä oppimisprosessin merkitys korostuu. Sisältöjä tärkeämpää on vuorovaikutuksellisuus (tietty tilanne, kulttuuri, toiset lapset) ja oppimisprosessi, jossa lapset ovat aktiivisesti mukana prosessin kaikissa vaiheissa: suunnittelu, toteutus ja arviointi. Lisäksi aikuisen on kyettävä tunnistamaan kunkin lapsen kehitystaso, erityistarpeet ja lapselle merkitykselliset asiat.

Keskeistä toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa on lähtee aktiivisesta vuorovaikutuksesta lapsen kanssa sekä toimia lapselle merkityksellisistä kokonaisuuksista käsin. Käsiteltäviä aiheita valittaessa on hyvä pohtia:

- **Liittyykö aihe lasten kokemuksiin?**
- **Tukeeko teema / aihe lasten tiedon rakentamista?**
- **Laajentaako se lasten kokemusmaailmaa?**
- **Mahdollistaako se lasten oman aktiivisuuden?**
- **Tarjoaako se mahdollisuuksia ongelmanratkaisuun, valintojen tekoon ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen?**
- **Vahvistaako se minä-käsitystä?**
- **Integroiko se sisältöalueita?**

POHDITTAVAKSI:

- **Mitä erilaisia keinoja opettajalla on eheyttää lapsen kuvaa maailmasta?**
- **Miten omissa aihe- ja teemakokonaisuuksissa toteutetaan eheyttämistä?**

7 § Keskeiset sisältöalueet

Kieli ja vuorovaikutus

Kieli on ajattelun ja ilmaisun väline. Oppimiensa käsitteiden avulla lapsi jäsentää ympäristöään ja rakentaa maailmankuvansa. Esiopetuksessa tulee tukea lapsen ajattelun, sosiaalisuuden, tunteiden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja oppimisprosessia erityisesti kielen avulla. Näin lapsen tunne-elämä, luovuus ja itsetunto vahvistuvat.

Lasta rohkaistaan ja ohjataan niin, että hänestä vähitellen kasvaa aktiivinen puhuja ja kuuntelija monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa, niin arkisissa viestintätilanteissa kuin oppimistilanteissakin. Lapsi totuttautuu kertomaan ja keskustelemaan omista tunteistaan, toiveistaan, mielipiteistään ja ajatuksistaan sekä ilmaisemaan suullisesti havaintojaan ja päätelmiään. Lapsi harjaantuu kuunteluun ja kerrontaan. Ryhmän jäsenenä hän totuttautuu kuuntelemaan sekä lasten että aikuisten puhetta, osallistumaan keskusteluun ja odottamaan tarvittaessa omaa vuoroaan.

Lapselle luetaan ja kerrotaan satuja, kertomuksia, kertovia tietotekstejä, runoja, loruja ym. niin, että hän saa tilaisuuden nauttia kuulemastaan. Lapsi eläytyy kuulemaansa, hän saa aineksia ajatteluunsa ja hänen kykynsä ymmärtää omaa ja toisten elämää vahvistuu. Hän alkaa ymmärtää lukemisen merkitystä. Hän kiinnostuu kysymään ja tekemään päätelmiä sekä arvioimaan kuulemaansa.

Esiopetuksessa luodaan pohjaa luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle. Alkavan luku- ja kirjoitustaidon perustana on, että lapsi on kuullut ja kuunnellut, hän on itse tullut kuulluksi, hän on puhunut ja hänelle on puhuttu, hänen kanssaan on keskusteltu, hän on kysellyt ja hänelle on vastattu. Lapsi kehittää tällaisessa ympäristössä ikään kuin huomaamattaan sanavarastoaan sekä luku- ja kirjoitustaitoaan. Lapsen aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat pohjana esiopetuksen lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen prosessissa. Nämä erilaiset tiedot ja taidot, myös mahdollisesti jo ennen esiopetusta opittu luku- ja kirjoitustaito, otetaan huomioon järjestämällä avoin oppimisympäristö, jossa kukin lapsi voi tarttua kirjoitettuun kieleen omien edellytystensä mukaisesti. Materiaalina tulee olla monipuolisia tekstejä, jotka tarjoavat tilaisuuksia lukea yksin, toisten lasten tai aikuisen seurassa.

Tavoitteena on herättää ja lisätä lapsen mielenkiintoa suullisen ja kirjoitetun kielen havainnointiin ja tutkimiseen. Tutkimisen kohteina voivat olla erilaiset tekstit, ilmaisut, yksittäiset sanat, kirjaimet ja äänteet lapselle mielekkäässä yhteydessä. Kielellisen tietoisuuden kehittymistä tuetaan kielellä leikkien, loruillen ja riimitellen sekä tutustuen monipuolisesti kirjoitettuun kielimuotoon. Lapsi saa kokemuksia siitä, että puhuttu kieli voidaan muuttaa kirjoitetuksi ja kirjoitettu kieli puheeksi sekä aikuisten antaman mallin että omien kirjoittamis- ja lukemisyhteyksien avulla.

Riihimäen näkökulma

Lastenkirjallisuuden monipuolinen kuunteleminen lukemisen ja kerronnan avulla, jolloin sanavarasto ja käsitemaailma laajenevat. Kirjallisuus avaa myös elämyksellisen maailman rikastuttaen mielikuvitusta.

- , sadut
- , kertomukset
- , kertovat tietotekstit
- , runot
- , riimit
- , lorut
- , kirjaston käyttö

Lapsen oma kertominen ja keskustelu, kirjoittaminen

- , lasten omien tarinoiden sepittäminen: lapsi piirtää ja kertoo, aikuinen/ lapsi itse kirjaa lapsen tarinan tekstiksi
- , oman satukirjan valmistaminen
- , rohkaistaan lasta itse tuottamaan tekstiä

Ilmaisutaito

- , puhuminen ja puheen kuunteleminen
- , ilmaisutaidon harjoitukset
- , pienet esitykset
- , nukketeatteri

Äänteiden kuuntelu, analysointi ja äänne-kirjain - vastaavuus

- , tutustutaan aakkosiin ja niitä vastaaviin äänneisiin
- , sanojen paloittelu äänneiksi ja tavuiksi
- , äänneen ja merkin yhdistäminen: kirjainmuotojen harjoittelu jäljentämällä, päällekirjoittamalla ja irtokirjaimilla, kynäharjoitukset

Lukemisvalmiudet

- , sanatason lukuharjoitukset: oma nimi, kavereiden nimet, esine- kuva- ja sanalaput
- , sanojen rytmittäminen tavuittain

POHDITTAVAKSI:

- **Miten päivä-/ viikkojärjestyksessä tulee huomioiduksi, että lapsi on kuullut ja kuunnellut, hän on itse tullut kuulluksi, hän on puhunut ja hänelle on puhuttu, hänen kanssaan on keskusteltu, hän on kysellyt ja hänelle on vastattu?**
- **Miten huomioidaan kielellisesti eri kehitysvaiheissa olevat lapset?**
- **Onko oppimisympäristö järjestetty niin, että lapsi voi tarttua kirjoitettuun kieleen omien edellytystensä mukaisesti ja innostua siitä ?**
- **Miten huomioidaan lasten erilaiset tavat kommunikoida (kuvat, viittomat)?**

Matematiikka

Esiopetuksessa luodaan ja vahvistetaan pohjaa matematiikan oppimiselle. Lasta ohjataan kiinnittämään huomiota luonnollisissa arkipäivän tilanteissa ilmeneviin matemaattisiin ilmiöihin. Oppimistilanteissa lapsella on aktiivinen rooli. Pääosin leikkien, tarinoiden, laulujen, liikunnan, pienten työtehtävien, keskusteluhetkien ja pelien avulla johdattelu sekä runsas havainnollisuus ovat luonnollisia tapoja avartaa lapsen käsitystä matematiikasta. Lapsen myönteistä suhtautumista matematiikkaa kohtaan tulee tukea. Hänen tulisi kokea matematiikan oppiminen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi toiminnaksi, joka on merkityksellistä ja mielekästä.

Matematiikan oppiminen edellyttää käsitteiden ymmärtämistä. Lapsen tulee saada monipuolisia kokemuksia käsitteen eri ilmenemismuodoista. Tarkoin harkitut ja johdonmukaiset opetusmenetelmät, välineet ja kieli ovat keskeisiä käsitteiden muodostusprosessissa. Luokittelun, vertailun ja järjestämisen avulla lapsi tutkii ja jäsentää ympäristönsä esineitä, eliöitä, kappaleita, kuvioita, aineita ja ilmiöitä muotojen ja määrien sekä muiden ominaisuuksien perusteella.

Esiopetuksessa on tärkeää kehittää lapsen keskittymistä, kuuntelemista, kommunikointia ja ajattelun taitoja. Matemaattisen ajattelun kehittymisessä on tärkeää, että lapsi oppii tarkkailemaan myös omaa ajattelemistaan. Lasta on kannustettava kertomaan, mitä hän ajattelee tai miten hän ajatteli. Aikuisen tehtävänä on rakentaa oppimisympäristö, joka tukee ja edistää jokaisen lapsen yksilöllistä matemaattisen ajattelun kehittymistä.

Riihimäen näkökulma

Matematiikan oppijana lapsi on aktiivinen toimija. Toiminnallisen oppimisen työtapoja ovat mm.

- , leikit, laulut, tarinoiden havainnollistaminen ja dramatisointi
- , konkreettiset välineet, joilla vertailla, luokitella ja laskea
- , pelit, harjoitusohjelmat
- , tangram-pelit, geolaudat

Kielellinen kommunikointi

- , kieli on keskeisessä roolissa käsitteiden muodostusprosessissa
- , leikit, tarinat, laulut, lorut
- , lasten omat tarinat: lapset keksivät tarinoita, joissa esiintyy jokin matemaattinen tilanne

Arkielämän matematiikka

- , leikit, tarinat, laulut, liikunta, pienet työtehtävät, pelit
- , kiinnitetään huomiota luonnollisissa arkipäivän tilanteissa ilmeneviin matemaattisiin ilmiöihin (esim. kuinka monta lasta on paikalla, kuinka monta on poissa, kalenterin seuraaminen, kello, syntymäpäivä, lasten iät)

Hahmotusta ja luokittelua

esineiden luokittelu koon, muodon, värin, käyttötarkoituksen tai muiden ominaisuuksien mukaan
palapelit

Geometriset peruskäsitteet

tutustutaan geometrisiin tasokuvioihin ja kappaleisiin

Luvun ja määrän käsite

lukumäärän, lukusanan ja numeromerkin yhteys
lukumäärien vertailua
lukujen hajotelmat
lukujonotaitojen harjoittelu: lukujen luettelu pienemmästä suurempaan ja suuremmasta pienempään, alkaen muusta kuin ykkösestä, edellinen ja seuraava luku
numeroiden kirjoittaminen, irtonumerot
toimitaan vähintään lukualueella 0 –5

Vertailu ja mittaaminen

konkreettiset kokeilut, vertailut, arviointi ja ennustaminen
diagrammit

Kellonaika ja raha

kelloon tutustuminen: tasa- ja puolet tunnit
kolikoihin ja seteleihin tutustuminen

Yhteen- ja vähennyslasku

yhteenlaskun periaate
vähennyslaskun periaate
matemaattisiin merkkeihin tutustuminen (+, - ja = muodot)

POHDITTAVAKSI:

- Millaisia työtapoja valitaan, jotta lapsi on matematiikan oppijana aktiivinen toimija?
- Miten huomioidaan lasten erilaiset matemaattiset valmiudet?
- Onko oppimisympäristö järjestetty niin, että lapsen matemaattinen ajattelu voi kehittyä hänen omien edellytystensä mukaisesti ja hän kokee matematiikan oppimisen mielenkiintoiseksi?

Etiikka ja katsomus

Uskonnon ja omantunnon vapaus on perustuslain 11 §:n turvaama oikeus, jota esiopetusikäisten kohdalla käyttää huoltaja. Esiopetukseen sisältyy eettistä kasvatusta ja kulttuurista katsomuskasvatusta. Perustuslain 6 §:n säännösten puitteissa esiopetukseen sisältyy myös uskontokasvatusta ja sille vaihtoehtoista elämäkatsomustietokasvatusta. Huoltajan valinnan mukaan lapsi osallistuu tällöin joko järjestettyyn uskontokasvatukseen, elämäkatsomustietokasvatukseen tai muuhun opetukseen.

Tiettyyn uskontokuntaan kuuluvien tai uskontokuntiin kuulumattomien lasten vähäisestä määrästä tai muusta erityisestä opetuksen järjestämiseen liittyvästä hyväksyttävästä syystä, esiopetuksen järjestäjä voi päättää, ettei kyseisen uskontokunnan tunnustuksen mukaista uskontokasvatusta tai elämäkatsomustietokasvatusta järjestetä.

Esiopetuksen eettinen kasvatusta sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Eettinen kasvatusta lähtee itsetunnon kehittymisestä ja laajentuu ihmisten välisiin sosiaalisiin taitoihin sekä edelleen elinympäristöön. Eettinen kasvatusta liitetään esiopetuksen eri tilanteisiin, ja sitä käsitellään lasten kanssa keskustellen tai roolileikkejä käyttäen ja näin kehitetään lasten eettistä ajattelua.

Kulttuurista katsomuskasvatusta opetetaan kaikille lapsille yhteisenä. Kulttuurisen katsomuskasvatuksen tavoitteena on katsomuksellisen ajattelun kehittyminen. Tähän liittyy lapsen kuulluksi tuleminen katsomuksellisissa elämäkysymyksissä, mahdollisuus kartuttaa katsomuksellista yleissivistystä tutustumalla oman katsomuksen ja muiden lapsiryhmässä edustettuina olevien uskontojen ja vakaumusten tapoihin sekä mahdollisuus oppia tuntemaan ja arvostamaan oman kotiseudun kulttuuri- ja luontoperintöä.

Uskontokasvatuksen tavoitteena puolestaan on mahdollisuus kohdata uskontoon liittyviä asioita ja tutustua uskonnollisiin juhliin sekä siihen, miten ja miksi niitä vietetään. Tavoitteena on myös antaa mahdollisuus tutustua oman uskonnon keskeisiin sisältöihin.

Elämäkatsomustietokasvatuksen tavoitteena on kehittää valmiuksia kohdata vakaumuksellisia kysymyksiä, jotka liittyvät ihmissuhteisiin, kulttuuri-identiteettiin, ihmisen ja luonnon suhteeseen ja yhteisöön. Opetuksessa käsitellään suvaitsevaisuutta ja kohtuullisuutta, oikeudenmukaisuutta ja reiluuutta, rohkeutta ja omaa identiteettiä sekä hyvän tahtoisuutta ja huolenpitoa.

Riihimäen näkökulma

Esiopetukseen sisältyy

- 1) eettistä ja
- 2) katsomuksellista kasvatusta.

Lapsen esiopetussuunnitelmaa laadittaessa on hyvä puhua perheen arvoihin liittyvät asiat selviksi. Arvokasvatus on perheiden ja esiopetuksen yhteinen haaste. Eettinen kasvatus kuuluu kaikille, mutta vanhemmat saavat valita osallistuuko lapsi uskontokasvatukseen.

Vanhemmuuden tukeminen on tärkeä osa esiopetuksen yhteistyötä perheiden kanssa.

1. Eettinen kasvatus

Esiopetuksen etiikka on “arkieettisyyttä”, jossa eettisyys on mukana kaikessa toiminnassa. Siihen osallistuvat kaikki lapset.

Eettisen kasvatuksen sisällöt:

- , minäkuvan ja itsetunnon vahvistaminen
- , yhteistyötaitojen harjoittelu
- , vastuukasvatus (Liite 2)
- , suvaitsevaisuuskasvatus
- , tapakasvatus

2. Katsomuksellinen kasvatus:

Katsomuksellinen kasvatus sisältää kaksi osaa: kulttuurisen katsomuskasvatukseen ja uskontokasvatukseen / elämäkatsomustietokasvatukseen. Riihimäellä tarjotaan elämäkatsomustietokasvatuksen sijaan jotakin muuta toimintaa. Kulttuuriseen katsomuskasvatukseen osallistuvat kaikki.

A. Kulttuurisen katsomuskasvatuksen sisällöt:

- , elämäkysymysten pohdinta (ihmisen elämänkaari)
- , lapsiryhmässä edustettuina olevien kulttuuriin tutustuminen
- , suvaitsevaisuuskasvatus

B. Uskontokasvatus

Uskontokasvatuksen tavoitteena on, että lapsi kokee perusturvallisuutta ja elämäniloa. Myönteiset ihmissuhteet ja suvaitsevaisuus ovat perustana mielekkäälle elämälle. Uskontokasvatus antaa elämyksiä ja tietoa evankelisluterilaisesta uskosta, ohjaa keskusteluun ja pohdintaan sekä opettaa suvaitsevaisuuteen. Uskontokasvatus nivotaan muihin esiopetuksen aihekokonaisuuksiin luontevalla tavalla. Kirkkovuoden keskeiset aiheet ovat opetuksen runko.

Altтарin rakentaminen antaa mahdollisuuden musiikin, erilaisten symbolien ja kirkkovuoden liturgisten värien käyttöön. Hartauden ja hiljentymisen kokemusten lisäksi ei pidä unohtaa iloa ja huumoria. Tunneilmasto on tärkeämpi kuin tietopuolinen oppiminen. Lasten tulisi mahdollisuuksien mukaan saada osallistua sekä suunnitteluun että toteutukseen (esim. kellon soitto, kynttilän sytytys). Uskontokasvatusta toteutetaan myös yhdessä seurakunnan kanssa.

Taivaan Isä on Luoja

Taivaan Isä on kaiken ylläpitäjä

Mikkelinpäivä

Pyhäinpäivä

Adventti

Joulu

Raamatun kertomuksia uudesta testamentista (Jeesuksen elämä)

Pääsiäisen aika

Lasten virsiä, hengellisiä lauluja ja rukouksia

POHDITTAVAKSI:

- **Miten päästään luontevaan arvokeskusteluun vanhempien kanssa?**
- **Mitä tarkoittaa vanhemmuuden tukeminen?**
- **Miten vastuukasvatusta toteutetaan meidän ryhmässä?**
- **Jääkö lasten elämäkysymysten pohdinnalle aikaa?**
- **Miten uskontokasvatus toteutuu käytännössä?**
- **Millaista yhteistyötä ryhmällä on seurakunnan kanssa?**

Ympäristö- ja luonnontieto

Ympäristö- ja luonnontieto auttaa lasta ymmärtämään ympäristöönsä, tukee ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä sekä vahvistaa elämyksellistä, kokemuksellista ja emotionaalista suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön. Oppimisen lähtökohtana on lapsen monimuotoinen elinympäristö, jonka tunteminen luo pohjaa laajemmalle ymmärrykselle ympäröivästä maailmasta.

Esiopetuksen tavoitteena ympäristö- ja luonnontiedossa on, että lapsi oppii ymmärtämään ja arvostamaan luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä, erilaisia ihmisiä ja kulttuureja sekä tuntemaan oman toimintansa vaikutuksen lähiympäristöönsä. Lapsi oppii ottamaan omassa toiminnassaan huomioon luonnon monimuotoisuuden, ympäristön viihtyisyyden ja kauneuden sekä toimimaan ympäristöä säästävällä tavalla ja sitä hoitaen. Myönteisen ympäristösuhteen kehittymisen yhtenä edellytyksenä on, että lapsi kokee elinympäristönsä myös turvalliseksi ja kiinnostavaksi tutkimus- ja leikkipaikaksi.

Lapsen ympäristöopiskelu tukeutuu ongelmakeskeiseen tutkivaan lähestymistapaan, jossa lähtökohtana ovat ympäristöön liittyvät asiat, ilmiöt ja tapahtumat. Vaikka opiskelu tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, tiedonhankinnassa jokainen lapsi on aktiivinen toimija, joka rakentaa omaa ymmärrystään monin erilaisin keinoin. Lasta rohkaistaan muotoilemaan kysymyksiä ja etsimään niihin selityksiä. Havaintojen avulla, kaikkia aisteja käyttäen, hän saa tietoa ympäröivästä maailmasta, ja siksi häntä myös ohjataan havaintojen teossa erilaisin apukeinoin, kuten mittauksin. Lapsi oppii kuvailemaan, vertailemaan, luokittelemaan ja järjestämään havaintojen ja mittausten avulla saatuja tietoja ja tuloksia sekä esittämään näille toimille perusteluja. Samoin hän oppii niiden pohjalta muodostamaan käsitteitä, tekemään päätelmiä ja löytämään syy-seurausselityksiä. Havaintoja ja tutkimusten tuloksia harjoitellaan merkitsemään muistiin ja esittämään niitä esimerkiksi piirtämällä, kertomalla tai näyttelemällä. Kokeellisesti saatuun, kuultuun tai nähtyyn tietoon opetellaan suhtautumaan kriittisesti.

Sisällöt valitaan esimerkiksi seuraavilta luonnontieteellisiltä aihealueilta: ihminen ja hänen suhteensa ympäristöön, eliöt ja niiden elinympäristö, maa ja avaruus, ympäristön aineet ja materiaalit sekä energiaan liittyvät asiat. Luonnontieteellisiä käsitteitä hyödyntäen voidaan opetus suunnitella integroiduiksi teemoiksi, jotka liittyvät lapsen elämänpiiriin. Teemat suunnitellaan kuitenkin siten, että ne tarjoavat lapselle mahdollisuuden rakentaa maailmankuvaa sekä hankkia arkielämän ymmärtämistä edistäviä tietoja, taitoja ja valmiuksia.

Riihimäen näkökulma

Luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä lähestytään tutkivasti. Lähtökohtana on monimuotoinen suhde luontoon, jota vahvistetaan elämysten kautta. Kokemuksien, elämysten ja toiminnan kautta lapsi tekee havaintoja ympäristöstä. Retket ovat oleellinen osa ympäristöön tutustumista. Opettajan tehtävänä on tarjota lapselle mahdollisuus kehittää kaikkia aistejaan. Kysymyksiä ja havaintoja tekemällä lapsi saa tietoa ympäröivästä maailmasta. Lapsi oppii päättämään, muodostamaan käsitteitä ja ymmärtämään syy-seuraus-suhteita. Lapsi oppii näkemään oman toimintansa vaikutukset lähiympäristöön.

Ihminen

- , kehon osat
- , aistit
- , elämänkaari

Ihminen ja kulttuuri

- , suhde ympäristöön
- , oma lähiympäristö ja sen kulttuuri
- , erilaiset ihmiset ja kulttuuri
- , liikenne

Eloton ja elollinen

- , kasvit ja eläimet
- , ravintoketju

Maa ja avaruus

- , taivaankappaleet
- , aika: vuosi, vuodenajat, kuukaudet, viikonpäivät, vuorokausi

Ympäristö

- , aineet ja materiaalit
- , luonnonsuojelu

Energia

POHDITTAVAKSI:

- Mitä luonto minulle merkitsee ja mitä haluan välittää siitä lapselle?
- Miten kannustetaan lasta toimimaan ympäristöä säästäen ?
- Miten vaikutetaan lapsen myönteisen ympäristösuhteen kehittymiseen ?
- Miten eheyttämisen voi huomioida luontokasvatuksessa?

Terveys

Esiopetuksessa edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä sekä kasvua ja kehitystä. Lasta autetaan tiedostamaan itsensä suhteessa muihin ja ympäristöön antamalla myönteisiä kokemuksia ja osallistumisen mahdollisuuksia. Luonnollisissa arkipäivän tilanteissa edistetään lapsen valmiuksia ymmärtää ja ottaa vastuuta omasta terveydestään ja turvallisuudestaan. Lasta ohjataan liikkumaan turvallisesti lähiympäristössä.

Lasta ohjataan huolehtimaan terveydestään ja päivittäisestä henkilökohtaisesta hygieniastaan. Lapsen terveellisiä ruokatottumuksia tuetaan ja lasta ohjataan hyviin ruokailutapoihin. Toiminnalla ja tapakasvatuksella lasta ohjataan myönteisiin ihmissuhteisiin ja tunne-elämän terveyteen sekä välttämään väkivaltaa. Lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan huolehtimalla työn, levon ja virkistykseen välisestä tasapainosta.

Riihimäen näkökulma

Lähtökohtana ovat erilaiset arkipäivän tilanteet lapsen jokapäiväisessä elämässä. Korostetaan myönteisiä kokemuksia ja lapsen omaa aktiivisuutta vaikuttaa omaan terveyteen ja turvallisuuteen.

Ihmisen hyvinvointi

- , henkilökohtainen hygienia
- , terveys
- , liikunta
- , lepo
- , terveellinen ravinto

Tapakasvatus

- , itsehallintataidot
- , toisen kunnioittaminen ja huomioon ottaminen
- , sovitut säännöt
- , hyvät ruokailutavat

Turvallisuus

- , paloturvallisuus
- , ensiapu
- , liikenne

POHDITTAVAKSI:

- Miten huolehditaan työn, levon ja virkistykseen välisestä tasapainosta?

Fyysinen ja motorinen kehitys

Päivittäinen monipuolinen liikunta on välttämätöntä lapsen tasapainoiselle kasvulle, kehitykselle ja terveydelle. Liikkumisen ja leikin avulla harjaannutetaan lapsen fyysistä ja motorista kuntoa, liikehallintaa ja motorisia perustaitoja. Lapsen hienomotoriikka, kädentaidot sekä käden ja silmän yhteistyö kehittyvät arkipäivän toiminnoissa. Ohjatun liikunnan lisäksi lapselle annetaan mahdollisuuksia omaehtoiseen liikunnalliseen toimintaan ja leikkiin. Lasta tuetaan toimimaan omatoimisesti, aloitteellisesti ja yhteistoiminnallisesti ryhmässä sekä rohkeasti kaikissa liikuntatilanteissa. Lasta ohjataan ymmärtämään liikunnan merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle.

Riihimäen näkökulma

Lapsi tarvitsee päivittäistä liikuntaa, sillä se tuo tärkeitä rakennuspaloja kehonhahmotukseen ja minäkuvan kehittymiseen. Liikunta on keskeinen itsetunnon rakennusaine. Oikein ohjattu liikunta auttaa käsitteiden oppimista ja ajattelun kehitystä. Liikunta on hyvä väline sosiaalisen vuorovaikutuksen, yhteistyötaitojen ja tunteiden hallinnan harjoitteluun ja sen avulla lapsi voi saavuttaa voimakkaita tunne-elämyksiä.

Aikuisen tehtävänä on huolehtia, että lapsella on tilaisuus sekä ohjattuun että omaehtoiseen liikuntaan. Kiinnittämällä huomiota toimintaympäristöön mahdollistetaan myös lapsen omaehtoinen liikunta. Iloinen ja monipuolinen liikunta erilaisissa ympäristöissä tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista.

Perusliikunta

- , Kävely
- , Juoksu
- , Hyppääminen
- , Heitto yms.
- , Pyöriminen, kieriminen

Palloilu

- , Heitto ja kiinniotto
- , Kuljettaminen
- , Potkaiseminen ja haltuunotto
- , Maila ja pallo

Temppuilu

- , Pyöriminen ja kieriminen
- , Hyppääminen
- , Tasapainoilu
- , Riippuminen ja heiluminen

Luontoliikunta

- , Hiihto
- , Luistelu
- , Suunnistus
- , Ulkoleikit
- , Retkeily ja seikkailu

Rytmiliikunta

- , Satujumppa
- , Musiikkiliikunta
- , Tanssi
- , Piirileikit ja tanhut

Uinti

POHDITTAVAKSI:

- **Miten opettajan oma asenne vaikuttaa lasten liikunta-asenteisiin?**
- **Miten säilytetään liikunnan ilo ja virkistys?**
- **Miten kannustetaan kaikkia lapsia liikkumaan valmiuksista ja taidoista riippumatta?**
- **Miten luoda lapsille liikkumisen salliva ympäristö, jossa annetaan mahdollisuuksia omaehtoiseen liikuntaan?**

Taide ja kulttuuri

Esiopetuksessa musiikki- ja muut taidekokemukset ovat merkittävä osa lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. Kuvia tekemällä, valmistamalla esineitä käsin, musisoimalla, draamaharjoituksilla, tanssimalla ja liikkumalla lapsen luovuus, mielikuvitus ja itseilmaisu harjaantuvat. Lapselle järjestetään mahdollisuuksia taidekokemuksiin ja -nautintoihin ja niistä keskustelemiseen. Leikin sekä tutkivan ja kokeilevan taiteellisen toiminnan avulla lapsi etsii tietoa itsestään ja ympäröivän maailman ilmiöistä. Lasta ohjataan pitkäjänteiseen taiteelliseen työskentelyyn ja arvostamaan omaa ja muiden työtä. Lapsen aistiherkkyyden, havaintokyvyn ja avaruudellisen hahmottamiskyvyn kehittymistä tuetaan. Näin lapsen oppimisprosessit syventyvät ja hän oppii elämäntaitoja sekä ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja.

Lapselle tarjotaan tilaisuus tutustua viestintävälineisiin ja harjoitella niiden käyttöä. Lapsen kanssa tarkastellaan kuvia ja keskustellaan niiden merkityssisällöistä ja kuvailmaisusta. Lasta ohjataan tutkimaan äänimaailmaa ja musiikin vaikutusta viestinnässä. Lasta kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan sanoin sekä draaman keinoin, äänenpainoin ja -sävyin, ilmein, elein ja liikkein.

Lapsen kulttuurisen identiteetin vahvistumista ja hänen ymmärrystään omasta kulttuuriperinnöstään ja kulttuurien monimuotoisuudesta tuetaan. Lasta ohjataan arvostamaan ja vaalimaan luonnon ja rakennetun ympäristön sekä esineympäristön esteettisiä ja kulttuurisia arvoja.

Lasta rohkaistaan monipuoliseen ilmaisuun erilaisten teemakokonaisuuksien yhteydessä.

Riihimäen näkökulma

Esiopetukseen sisältyy

- 1) musiikkikasvatus**
- 2) kuvataidekasvatus**
- 3) kädentaidot**
- 4) ilmaisukasvatus**
- 5) mediakasvatus**

Luova toiminta antaa lapselle mahdollisuuksia toteuttaa itseään ja käsitellä tunteitaan. Elämykset tuottavat ilmaisuja ja kun syntyy elämyksiä, luovutaan samalla kaavamaisesta ilmaisusta. Taidekasvatuksessa on kyse prosesseista, lopputulokset eivät ole keskeisiä. Aiheet tulisi valita lasten kokemus- ja elämysmaailmasta.

Lapsi tutustuu taiteen maailmaan tekemällä, kokeilemalla ja harjoittelemalla itse.

Keskeiset käsitteet, materiaalit, tekniikat, välineet ja niiden huolto tulevat omakohtaisesti ja kokemuksellisesti tutuiksi ja ymmärretyiksi.

Lasta ohjataan arvostamaan omia ja muiden töitä.

Lapsi tutustuu kulttuuriperintöönsä ja ymmärtää kulttuurien monimuotoisuutta. Lapsi tutustuu eri viestintävälineisiin.

Kotikaupungin monipuolista taide- ja kulttuuritarjontaa käytetään hyödyksi mahdollisimman paljon opetusta toteutettaessa.

- taidemuseo
- Allinna
- lasimuseo
- kuvataidekoulu

1) Musiikkikasvatus

Laulaminen

- , yksin ja yhdessä
- , monipuolinen lauluvalikoima

Soittaminen

- , äänikokeilut
- , kehosoitimet
- , rytmisoittimet
- , 5-kielinen kannel

Kuunteleminen

- , kokemuksia erilaisesta musiikista
- , konserttikäyttäytyminen

Rytmi

- , perusrytmi, sanarytmi, kaikurytmi
- , tasajakoinen, kolmijakoinen
- , tauko

Peruskäsitteitä työskentelyyn liittyen

2) Kuvataidekasvatus

Tila ja avaruudelliset suhteet

- ♦ monipuoliset tilakokemukset ja –leikit
- ♦ asetelmat
- ♦ valo ja varjo

Muoto

- , kollaasit
- , erilaiset viivat
- , esineet ja ihminen tarkastelun kohteena
- , sommitelmat

Väriopin alkeita

- , pää- ja välivärit, harmaat, musta ja valkoinen
- , valöörit

Työvälineiden tuntemus ja materiaalit

- , oikeat työvälineiden käyttötavat ja huolto
- , materiaalien tuntuun liittyvät käsitteet

Taiteen tuntemus ja tarkastelu

- , taidekuvien tarkastelu (kuvien lavastaminen, dramatisointi, puhekuplien piirtäminen kuviin, taidekirjat, diat)
- , ympäristön taideteosten tarkastelu
- , näyttelyt

3) Kädentaidot

Perustyötekniikat ja –materiaalit

- , eri välineiden oikea käyttö ja huolto
- , liidut, vesivärit, hiili, puuvärit
- , savi , muovailu
- , rakentelu, sommittelu
- , revintä, pistely, rypistely
- , pujottelu, solmut, leikkaus, liimaus, naulaus, ompelupistot
- , painanta
- , luonnonmateriaalit

4) Ilmaisukasvatus

Ilmaisutaito

- , lasta rohkaistaan ilmaisemaan itseään esim. sanoin, kuvin, liikkein, äänin
- , draamaharjoitukset
- , roolileikit
- , pienet esitykset

Sosiaaliset taidot

- yhteistyötaitojen harjoittelu parin kanssa / pienryhmässä

Viestintätaidot

- päivittäiset keskustelut

5) Mediakasvatus

Joukkoviestintävälineisiin tutustuminen

- , puhelin
- , radio
- , TV
- , videot, filmit
- , tietokone
- , lehdet

POHDITTAVAKSI:

- Miten taide ja kulttuuri yhdistetään muuhun toimintaan ja teemakokonaisuuksiin?
- Miten luodaan lapselle mahdollisuus hiljentyä ja rauhoittua aistimaan ja havainnoimaan omaa ympäristöä ja luontoa ?
- Miten lasta opastetaan joukkoviestintävälineiden käytön parissa ?

4 luku Esiopetuksen yleinen tuki

8 § Yhteistyö kodin kanssa

Lapsi elää samanaikaisesti, kodin, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta lapsen kokonaisvaltaisen hyvän kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Esiopetuksen henkilöstöllä ja huoltajilla on yhteinen kasvatusvastuu lapsesta. Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta sekä oman lapsensa tuntemus. Esiopetuksen henkilöstö tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa osaltaan lapsen kasvatuksesta esiopetuksen aikana.

Yhteisvastuullisen kasvatuksen tavoitteena on edistää lasten kasvua, kehitystä ja oppimista sekä lisätä turvallisuutta ja hyvinvointia esiopetuksessa. Lapsen viihtyvyyden, kasvamisen ja oppimisen kannalta on tärkeää luoda luottamuksellinen yhteys esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Esiopetuksessa luodaan pohjaa myöhemmälle kodin ja koulun yhteistyölle.

Kodin ja esiopetuksen välinen yhteistyö tulee opetussuunnitelmassa määritellä yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Riihimäen näkökulma

Henkilökunnan ja vanhempien välinen vuorovaikutus on onnistuneen esiopetuksen perusta. Pohjaa sille luodaan arkipäivän tilanteissa lasten vanhempia kohdattaessa. Esiopetus tukee kodin kasvatustoimintaa ja perustuu henkilökunnan ja vanhempien tasavertaiseen yhteistyöhön. Vanhemmat ovat oman lapsensa asiantuntijoita ja henkilökunnalla on koulutuksen ja kokemuksen antama asiantuntemus. Vanhempien todellista kuuntelemista ja huomioimista ovat kahdenkeskiset keskustelut, joita järjestetään vähintään kerran toimintavuoden aikana. Luonteva tilanne tällaiselle keskustelulle on erityisesti lapsen esiopetuksen suunnitelman tekemisen yhteydessä. Käyty keskustelu helpottaa vuoden aikana yhteydenpitoa myös mahdollisissa ongelmatilanteissa. Tällä tavalla rakennetaan luottamuksellista yhteistyötä.

POHDITTAVAKSI:

- Millaisilla käytännön toimilla luodaan luottamuksellinen yhteys vanhempiin ?
- Millaisia tukitoimia on saatavilla perheiden kohdatessa ongelmia ?

9 § Lapsen esiopetuksen suunnitelma

Esiopetuksen aloitusvaiheessa opettaja voi laatia yhteistyössä huoltajien ja mahdollisesti lapsen kanssa lapsen esiopetuksen suunnitelman, jonka avulla pyritään turvaamaan lapselle parhaat edellytykset kasvaa ja oppia. Lapsen esiopetuksen suunnitelma voidaan laatia jokaiselle lapselle erikseen ja / tai yhteisesti ryhmälle. Suunnitelmassa kiinnitetään huomiota yksilön kehityksen kannalta olennaisiin tekijöihin, kuten lapsen kasvulle ja kehitykselle asetettaviin tavoitteisiin sekä arvioon lapsen vahvuuksista ja vaikeuksista.

Riihimäen näkökulma

Jokaiselle lapselle laaditaan esiopetuksen suunnitelma yhdessä lapsen ja/tai huoltajien kanssa. Esim. syksyllä lapsi arvioi yhdessä opettajan kanssa sosiaalisia taitoja, työskentelytaitoja ja käden taitoja. Lisäksi lapsi kertoo omin sanoin mitä osaa tehdä hyvin, missä kokee olevansa taitava, mistä pitää, mistä ei pidä, mikä tuntuu vaikealta ja miksi, mitä on oppinut, mitä haluaisi oppia, mitä tulisi tehdä jotta oppisi jne.

**Opettaja voi myös laatia ryhmälle yhteiset tavoitteet yhdessä lasten kanssa.
(Liite 8 / Lapsen esiopetuksen suunnitelma ja arviointi)**

Suunnitelmia on hyvä tarkistaa ja muuttaa tarpeen mukaan.

10 § Arviointi

Esiopetuksessa arviointi perustuu siihen, miten hyvin esiopetuksen yleiset tavoitteet ja mahdollisessa lapsen esiopetuksen suunnitelmassa tai muulla tavoin asetetut lapsen tavoitteet toteutuvat. Arviointia suoritetaan jatkuvasti opettajan ja lapsen vuorovaikutuksessa työskentelyn ja oppimisprosessin edetessä. Palautetta annetaan opettajan ja huoltajien sekä mahdollisesti myös lapsen kanssa käytävissä säännöllisissä keskusteluissa. Opettajan tulee yhteistyössä muun henkilöstön kanssa edistää lapsen edellytyksiä itsearviointiin, mikä tukee erityisesti lapsen minäkuvan kehittymistä ja oman työskentelyn jäsentämistä. Arvioinnissa painotetaan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymistä pikemmin kuin vain tavoitteiden saavuttamista.

Esiopetuksen päätteeksi voidaan antaa osallistumistodistus. Todistusta voidaan täydentää kuvaamalla järjestettyä esiopetusta.

Riihimäen näkökulma

Arvioinnissa lähdetään liikkeelle lapsen omista edellytyksistä, jotka on huomioitu lapsen esiopetuksen suunnitelmassa. Arvioinnin tulee olla kannustavaa ja se tapahtuu vuorovaikutuksessa opettajan ja lapsen kanssa. Lasta ohjataan arvioimaan omaa kasvua ja oppimista. (Liite 8 / Lapsen esiopetuksen suunnitelma ja arviointi) Eräs arviointitapa on kasvun kansio, jonka avulla opetellaan toiminnan ja oppimisen dokumentointia , töiden valikointia ja arviointia. (Liite 9 / Kasvunkansio oppimisen tukena)

Esiopetuksen päätteeksi annetaan osallistumistodistus. (Liite 10 / todistusmalli)

POHDITTAVAKSI:

- **Miten saadaan kasvunkansio luonnolliseksi osaksi arkipäivää ?**

11 § Esiopetuksen oppilashuolto

Esiopetuksen oppilashuolto on lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Esiopetuksen oppilashuolto on osa muun varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen oppilashuollollista jatkumoa. Sillä edistetään välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintakulttuuria ja varmistetaan kaikille tasavertainen kasvamisen ja oppimisen mahdollisuus.

Esiopetuksen oppilashuolto kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville. Sitä toteutetaan yhteistyössä kotien kanssa.

Esiopetuksen oppilashuoltoon sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Esiopetuksen oppilashuollon tavoitteena on luoda terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö sekä lapsen kehityksen ja oppimisen esteiden varhainen tunnistaminen ja niihin puuttuminen.

Esiopetuksen oppilashuollon järjestäminen tulee opetussuunnitelmassa määritellä yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Opetussuunnitelmassa tulee kuvata:

- toiminta esiopetuksen oppimisympäristön terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi
- lapselle tarjottava tuki ja ohjaus kehitykseen ja oppimiseen liittyvissä sekä muissa vaikeuksissa
- yhteistyö kodin, muun varhaiskasvatuksen ja koulun kanssa sekä oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden kanssa
- toimenpiteet ja työn- ja vastuunjako erilaisten ongelma- ja kriisitilanteiden ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi kuten kiusaaminen, väkivalta, häirintä sekä tapaturmat, onnettomuudet ja kuolemantapaukset
- esiopetuksen kuljetuksissa yleiselle turvallisuudelle asetettujen tavoitteiden toteuttaminen
- ruokailun järjestämisessä huomioon otettavien terveys- ja ravitsemuskasvatuksen ja tapakasvatuksen toteuttaminen

Riihimäen näkökulma

Säännöllinen yhteistyö erityisopettajan / erityislastentarhanopettajan kanssa tukee opettajaa esiopetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Oppilashuoltoryhmä kokoontuu säännöllisesti, suositus kerran kuukaudessa. Muita yhteistyötahoja konsultoidaan tarpeen mukaan (mm. perheneuvola, toimintaterapia, sosiaalityö, puheterapia, terveydenhuolto).

Talokohtaisessa opetussuunnitelmassa määritellään, kuka huolehtii oppilashuolto-ryhmän koollekutsumisesta.

Jokaisella yksiköllä tulee olla toimintamalli erilaisten ongelma- ja kriisitilanteiden ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi. Riihimäellä on laadittu kuntakunta-kohtainen kriisisuunnitelmarunko, joka tarkennetaan esiopetuspaikan ympäristön mukaan. (Liite 11 / Kriisisuunnitelmarunko)

Esiopetuskiinteistöt tarkastetaan vuosittain ja tarvittavat korjaukset tehdään terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi.

Riihimäellä esioppilaan kuljetus järjestetään mikäli matka on yli 3 km. Tarvittaessa järjestetään turvallinen ja valvottu odotuspaikka.

5 luku Erityistä tukea tarvitsevien lasten esiopetus

12 § Erityinen tuki

Esiopetuksessa erityistä tukea tarvitsevat lapset, joiden kehityksen, kasvun ja oppimisen edellytykset ovat heikentyneet sairauden, vamman tai toimintavajavuuden vuoksi. Lisäksi erityisen tuen piiriin kuuluvat lapset, jotka tarvitsevat psyykkistä tai sosiaalista tukea kasvuun. Erityiseen tukeen ovat oikeutettuja myös lapset, joilla on opetuksen ja oppilashuollon asiantuntijoiden ja huoltajan mukaan kehityksessään oppimisvalmiuksiin liittyviä riskitekijöitä. Lisäksi erityistä tukea esiopetuksessa tulee antaa lapsille, jotka ovat pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä tai joiden perusopetuksen aloittamista on päätetty siirtää vuotta myöhemmäksi, sekä lapset, jotka otetaan tai siirretään erityisopetukseen esiopetuksen aikana.

Erityisen tuen tulee sisältää oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen, ennaltaehkäisyyn ja kuntouttamiseen liittyvät tarpeelliset toimet.

Riihimäen näkökulma

Oppimisvaikeuksien varhainen tunnistaminen, ennaltaehkäisy ja tarvittavien toimenpiteiden kohdentaminen ovat tärkeimpiä näkökulmia pohdittaessa erityistä tukea tarvitsevien lasten tilannetta. Kartoitetaan ajoissa esiopetukseen siirtyvät erityislapset. Osalla esiopetukseen siirtyvistä lapsista on jo olemassa asiantuntijalausunto ja heille on laadittu päivähoiton kuntoutussuunnitelma. Muiden lasten kohdalla käytetään hyväksi Riihimäellä päiväkodeissa ja lastenneuvolassa kaikille 5- vuotiaille tehtävää kehityksen arviointia (Liite 1 / KEHU). Apuna voidaan käyttää myös erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuvausta (Liite 12 / Erityistä tukea tarvitsevan lapsen kuvaus).

Erityistä tukea tarvitsevien lasten asioista keskustellaan oppilashuoltoryhmässä, johon voi kuulua erityisopettaja / erityislastentarhanopettaja, terveydenhoitaja, kuraattori/psykologi, rehtori/päiväkodin johtaja, opettajat ja hoitajat lapsen ryhmästä. Oppimisvaikeuksien varhainen tunnistaminen, ennaltaehkäisy ja kuntouttamiseen liittyvät toimet ovat oppilashuoltoryhmän keskeisiä käsiteltäviä asioita.

Kaupungin johtosäännön mukaan koulutoimenjohtaja tekee kaikki päätökset siirroista erityisopetukseen. Päätökset valmistelee koulupsykologi.

Esiopetusvuoden aikana havaituille erityisopetukseen otettaville/siirrettäville lapsille haetaan lausuntosuositus koulumuodosta ja sijoituspaikasta kevään aikana. Jos siirtopäätökseen liittyy ristiriitoja, järjestetään kouluunsiirtopalaveri, johon osallistuvat lapsen vanhemmat, opettaja, erityislastentarhanopettaja/erityisopettaja ja koulupsykologi. Erittäin vaikeassa tilanteessa lapsi voidaan siirtää erityisluokkaan jo esiopetuksen aikana.

Lapsille, joilla on oikeus aloittaa esiopetus viisivuotiaina, hankitaan sen vuoden kevään aikana lausunto, jonka perusteella heillä on oikeus 11-vuotiseen peruskouluun. Viisivuotiaiden esiopetuspaikka on päiväkotiki. Kuusivuotiaina lapset siirtyvät erityisluokille kouluun.

13 § Erityistä tukea tarvitsevan lapsen esiopetuksen yksilöllistäminen

Lapsen esiopetuksen fyysinen ja sosiaalinen oppimisympäristö ja tarvittavat tukipalvelut tulee ensisijaisesti järjestää niin, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua ryhmän toimintaan.

Työskentelyn perustana ovat yhdessä kodin kanssa sovitut, perusturvallisuutta ylläpitävät, henkilökohtaiset tavoitteet, jotka tukevat lapsen fyysistä, kognitiivista ja sosioemotionaalista kasvua. Ensisijaisesti on tuettava lapsen positiivisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä sekä huolehdittava tasavertaisesta jäsenyydestä ryhmässä. Työskentelyn tulee olla leikinomaista, lapsen kehitystasosta lähtevää toiminnallista ryhmä- ja yksilöohjausta. Se edistää lapsen kielellistä kehitystä ja valmiuksia uusien asioiden oppimiseen sekä ennalta ehkäisee oppimisvaikeuksia.

Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tulee laatia lapsen esiopetuksen suunnitelma yhdessä huoltajan ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Suunnitelman tulee sisältää lapsen kasvu- ja kehitykselle asetettavat tavoitteet sekä arvio lapsen vahvuuksista ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä ja vaikeuksista. Suunnitelmaan kirjataan lapsen oppimisympäristöön liittyvät muutostarpeet sekä opetukseen osallistumisen edellyttämät tuki- ja oppilashuoltopalvelut, niistä vastaavat tahot ja edistymisen seuranta ja arviointi. Niille lapsille, jotka on otettu tai siirretty erityisopetukseen, suunnitelma laaditaan henkilökohtaiseksi opetuksen järjestämistä koskevaksi suunnitelmaksi (HOJKS).

Erityisopetus esiopetuksen aikana järjestetään pääasiassa muun opetuksen ohessa samanaikaisopetuksena tai pienryhmä- ja yksilötyöskentelynä. Erityistä tukea tarvitsevista lapsista voidaan muodostaa myös oma ryhmä.

Opetusta järjestettäessä tulee huolehtia siitä, että erityistä tukea tarvitsevan lapsen ottaminen tai siirtyminen perusopetukseen tapahtuu yhteistyössä perus- ja esiopetuksesta vastaavan henkilöstön sekä huoltajan kanssa.

Riihimäen näkökulma

Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle laaditaan lapsen esiopetuksen suunnitelma (Liite 8) ja niille lapsille, jotka on otettu / siirretty erityisopetukseen, laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS. (Liite 13 / HOJKS)

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen tärkeä tukitoimi on avustaja, jotta hän voi osallistua tasavertaisena jäsenenä ryhmän toimintaan.

POHDITTAVAKSI:

- **Miten huomioidaan lahjakkaat, erityistä tukea tarvitsevat lapset ?**
- **Miten järjestetään erityisopetus integroituna esiopetusryhmässä, mikäli lapsi on otettu/siirretty erityisopetukseen ?**

14 § Saamenkieliset

Esiopetusta voidaan antaa jollakin kolmesta Suomessa puhuttavista saamen kielistä: inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame.

Saamen kielellä annettavan esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Lisäksi saamenkielisen esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa saamen kielen osaamista ja erityisesti rohkaista käyttämään kieltä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista. Tavoitteena on myös lisätä lapsen valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä ja oppia saamen kieltä ja kielellä.

Saamelaisalueen koulut ja päiväkodit ovat osa monikulttuurista yhteiskuntaa. Esiopetuksen tavoitteena on kasvattaa lasta monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen sekä opettaa häntä kunnioittamaan alueensa kieliä ja kulttuureja. Tärkeää on painottaa saamelaisten yhteenkuuluvuutta alueen alkuperäiskansana yli rajojen.

Esiopetuksen tulee vahvistaa ja edistää lasten saamelaista identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta. Lapselle tulee kasvatuksen ja opetuksen avulla antaa mahdollisuus omaksua saamelainen kulttuuriperintö. Opetuksen painoalueita ovat saamelainen kulttuuri, erityisesti joiku ja käsityöt, elinkeinot, elämäntapa ja paikallinen luonto. Kielellisen ja kulttuuriperinteen jatkumista tulee edistää yhteistyössä paikallisen yhteisön kanssa.

15 § Romanikieliset

Romanilasten esiopetuksessa otetaan huomioon romanikulttuurista johtuvat erityistarpeet ja annetaan mahdollisuuksien mukaan romanikielen opetusta.

Romanikielen opetuksen tarkoituksena on vahvistaa romanilapsen identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta sekä antaa hänelle mahdollisuus toimivaan kaksikieliseen kulttuuri-identiteettiin.

Romanikielen opetuksen tavoitteet ovat tutustuttaa lasta leikin ja lorujen avulla romanikieleen, laajentaa sanavarastoa, edistää lausetajua ja rohkaista käyttämään omaa kieltä keskinäisessä kanssakäymisessä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista sekä kertoa romanikulttuurista, elämäntavasta, ammateista ja historiasta.

Romanilasten tulee saada esiopetuksessa erityisesti opetusta suomen/ruotsin kielessä ja kädentaidoissa.

16 § Viittomakieliset

Viittomakielisessä opetuksessa lasten kielitausta voi olla jokin seuraavista: viittomakieli äidinkielenä, ensikielenä tai toisena kielenä. Viittomakielinen esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Opetuksen kielelliset tavoitteet ja pedagogiset ratkaisut kytkeytyvät läheisesti lasten kielitaustaan, joka otetaan erityisesti huomioon laadittaessa lapsen esiopetuksen suunnitelmaa tai henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa. Lapselle tulee antaa kasvatuksen ja opetuksen myötä mahdollisuus omaksua viittomakielinen kulttuuriperintö.

Viittomakielisen esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa viittomakielistä ilmaisua, lausetajua ja viittomavarastoa sekä rohkaista käyttämään kieltä ja näin lisätä lapsen valmiuksia toimia viittomakielisessä ympäristössä. Tavoitteena on myös tutustuttaa lapsi valtakulttuurin ja viittomakielisen kulttuurin eroihin, kuten äänimaailman ilmiöihin ja puhuttuun kieleen sekä tulkkipalvelun käyttöön.

Esiopetuksen tavoitteet saavutetaan aikuisen ja lapsen välisessä viittomakielisessä vuorovaikutuksessa. Siinä otetaan huomioon, että lapsen kanssa viestitään pääasiallisesti visuaalisen kanavan kautta. Sekaryhmässä esiopetus toteutetaan siten, että viittomakielinen lapsi voi osallistua siihen mahdollisimman täysipainoisesti. Viittomakielisen opetuksen ja kasvatuksen turvaamiseksi voidaan käyttää tulkkausta.

17 § Maahanmuuttajat

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus on mahdollista järjestää muun esiopetuksen yhteydessä, perusopetukseen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä. Esiopetukseen osallistuvia maahanmuuttajia erottaa toisistaan kieli ja kulttuuri, maahanmuuton syy ja maassaoloaika. Lasten taustat otetaan huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lisäksi maahanmuuttajien opetuksella on erityistavoitteita, joihin pyritään paikallisten resurssien ja erilaisten ratkaisumallien rajoissa. Opetuksella tuetaan suomen/ruotsin kielen ja mikäli mahdollista myös lapsen äidinkielen kehittymistä sekä mahdollisuutta kasvaa kahteen kulttuuriin. Lapsen identiteetin rakentumiselle on merkityksellistä, että myös hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan ja että ne näkyvät esiopetuksen arkipäivässä.

Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen tavoite on, että lapsi saavuttaa perusopetuksen aikana mahdollisimman toimivan suomen/ruotsin kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla. Hyvän suomen/ruotsin kielen hallinnan keskeisinä edellytyksinä ovat äidinkielen hallinta ja tavoitteinen oppiminen. Esiopetuksessa lapsella on mahdollisuus opiskella suomea/ruotsia sekä ohjauksessa että luonnollisissa viestintätilanteissa suomen/ruotsinkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet harjaannuttavat kielen käytön eri toimintoihin, kotouttavat suomalaiseen kulttuuriin ja vertailevat suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Tämä opetus ja lapsen äidinkielen oppimisprosessit nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen osa-alueisiin.

Lapsen äidinkielen opetuksen tavoitteet puolestaan ovat ajattelun kehittyminen, itsetunnon ja persoonallisuuden ehyt kasvu sekä kielenkäyttötaitojen vahvistuminen. Keskeisellä sijalla on lapsen ilmaisukielen ja -rohkeuden lisääntyminen sekä omien näkemysten ja mielipiteiden esittäminen. Kulttuuriryhmän mukaan joko kerrottu tai kirjoitettu satu- ja tarinaperinne ovat keskeistä aineistoa.

Oman kulttuurin tukemisen tavoitteena on, että lapsi tulee tietoiseksi oman etnisen ryhmänsä kulttuuriperinnöstä ja oppii arvostamaan sitä. Kulttuuria tukevan esiopetuksen päämääränä on omanarvontuntoinen, kulttuuristaan, taustastaan ja kielestään ylpeä, yhteiskuntaan integroitunut kaksikielinen ja -kulttuurinen aikuinen, joka kykenee siirtämään omaa kulttuuriperintöään lapsilleen.

Riihimäen näkökulma

Maahanmuuttajalapsen opetus järjestetään Riihimäellä muun esiopetuksen yhteydessä. Maahanmuuttajalapset eivät ole yhtenäinen ryhmä vaan heidät on sijoitettu opetukseen asuinpaikan mukaan. Esiopetusta annetaan suomen kielellä (Liite 14 / Suomi toisena kielenä). Tärkeää on lapsen kulttuurin näkyväksi tekeminen ja sen arvostaminen.

18 § Erityiseen pedagogiseen järjestelmään tai periaatteeseen perustuva esiopetus

Esiopetuksen järjestäminen on mahdollista perustaa erilaisille pedagogisille ratkaisuille, joissa korostuu kieli tai ihmisen kehittyminen taiteen ja käytännön toiminnan myötä. Tällaisia ovat esimerkiksi vieraskielinen ja kielikylpyopetus sekä steiner- tai montessoripedagogiikka. Näitä ratkaisuja käytettäessä on erityisen tärkeää, että lapsen huoltaja saa riittävästi tietoa käytettävästä toimintafilosofiasta ja opetuksen erityistavoitteista.

Esiopetuksen opetuskielestä on säädetty perusopetuslaissa. Esiopetuksen opetuskielellä ja muulla kielellä annettava esiopetus muodostavat kokonaisuuden. Yleistavoitteiden lisäksi tällaisessa esiopetuksessa pyritään erityistavoitteisiin. Suppeimmillaan tavoitteena on herättää lapsen mielenkiinto kieltä kohtaan. Laajimmillaan pyritään luomaan lapselle valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä. Etätavoitteena voi tällöin olla, että lapsi pystyy perusopetukseen siirryttyään opiskelemaan sekä esiopetuksen opetuskielellä että kyseisellä muulla kielellä. Jos ryhmässä on kielelliseltä taustaltaan erilaisia lapsia, heidän kielelliset tavoitteensakin ovat erilaiset. Niiden saavuttamista tuetaan tarvittaessa opetusta eriyttämällä. Mitä laajempaa muun kielen käyttö esiopetuksessa on, sitä suurempia vaatimuksia se asettaa oppimisympäristölle.

Riihimäen näkökulma / Montessori-esiopetus

Montessori-esiopetusta tarjotaan Riihimäellä Montessorileikkikoulun yhteydessä.

Montessori-esiopetus perustuu käsitykseen 3-6-vuotiaiden herkkyykskausista (järjestys, liike, aistit, kieli), joiden avulla lapsi oppii jäsentämään ja hallitsemaan ympäristöään.

Lapsen kasvun ja kehityksen tukena on aikuisen järjestämä oppimisympäristö, josta pedagogiikan kehittäjä Maria Montessori käytti nimitystä valmisteltu ympäristö. Sen muodostavat montessorimateriaali, lapsiryhmä ja aikuinen. Montessoriympäristössä 6-vuotiaat ovat samassa ryhmässä 3-6-vuotiaiden kanssa. He työskentelevät joko yksin, parin kanssa tai pienryhmässä oman kiinnostuksensa mukaan.

Montessori-esikoulussa toimintamahdollisuudet on järjestetty työskentelykokonaisuuksiksi lasten ulottuville. Välineiden ”sisäinen logiikka” sekä houkuttelee lapsen ponnistelemaan että ohjaa hänet samalla ajattelemaan ja suunnittelemaan omaa toimintaansa.

Montessorimateriaali jakautuu viiteen osa-alueeseen:

- arkipuuhat (liikkeiden hallinta, itsestä huolehtiminen, ympäristöstä huolehtiminen ja tapakasvatus)**
- aistimateriaali**
- matematiikka**
- äidinkieli**
- kulttuuri (esim. biologia, maantiede, historia, musiikki, taide)**

Montessorimateriaalilla työskennellessään lapsi etenee konkreettisesta abstraktiin, kokonaisuudesta yksityiskohtiin.

Montessoripedagogiikan tavoitteena on lapsen yksilöllisen kehityksen tukemisen lisäksi sosiaalisen vuorovaikutuksen tukeminen. Montessori-esiopetuksen tavoitteena on tarjota lapsille rauhallisessa ja turvallisessa ympäristössä kokemus ympäröivän maailman moninaisuudesta, herättää mielenkiinto asioiden tutkimiseen ja oppimiseen sekä kaikin tavoin tukea lapsen kokonaisvaltaista persoonallisuuden kehitystä.

7 luku Esiopetuksen opetussuunnitelman laatiminen

19 § Opetussuunnitelman laatimisen järjestelyt

Opetussuunnitelman perusteet on normi, joka toimii kansallisena kehyksenä opetussuunnitelman laadinnalle. Paikallisissa opetussuunnitelmissa tarkennetaan perusteissa määriteltyjä tavoitteita ja sisältöjä ja niiden pohjalta luodaan toiminnallisia kokonaisuuksia.

Opetussuunnitelma tulee siis laatia perusteiden pohjalta, ja sen lisäksi siinä otetaan huomioon kunnan omaleimaisuus sekä muut kunnassa tehdyt lapsia ja koulutusta koskevat päätökset. Esiopetuksen opetussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien vitanomaisten kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee käydä ilmi myös päiväkodin tai koulun toimintaympäristö ja sen antamat mahdollisuudet sekä kuvaus opetuksen toteuttamisesta. Opetussuunnitelman tulee ohjata opettajan suunnittelua ja toimia hänen työvälineenään.

Opetussuunnitelma voidaan laatia kuntakohtaisena, alueittaisena tai päiväkotitai koulukohtaisena sen mukaan, kuin opetuksen järjestäjä päättää. Mikäli kunnassa toimii yksityisiä esiopetuksen toteuttajia, joilta kunta ostaa esiopetuspalvelut, on päätettävä myös näiden opetussuunnitelman laatimisesta ja hyväksymisestä.

On pyrittävä siihen, että mahdollisimman moni opetusta toteuttava henkilö osallistuisi opetussuunnitelman laadintaan, jotta sitoutuminen sen noudattamiseen varmistuisi. Myös lapsen huoltajien on voitava vaikuttaa työhön varsinkin opetussuunnitelman kasvatustavoitteita suunniteltaessa.

Käytännön järjestelyistä määrätään vuosittain laadittavassa perusopetusasetuksen 9 §:n mukaisessa suunnitelmassa.

Riihimäen näkökulma

Riihimäen esiopetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa määriteltyjä tavoitteita ja sisältöjä. Sisältöalueisiin liitetyt luettelot ovat esimerkinomaisia ehdotuksia toiminnan toteuttamiseen.

Riihimäellä kuntakohtaisen esiopetussuunnitelman pohjalta laaditaan päiväkotitai koulukohtaiset esiopetussuunnitelmat.

Esiopetuksen käytännön järjestelyistä laaditaan vuosittainen työsuunnitelma.

POHDITTAVAKSI:

- **Ketkä osallistuvat päiväkotitai koulukohtaisen esiopetussuunnitelman laadintaan?**
- **Miten vanhemmat saavat tietoa opetussuunnitelman periaatteista ja sisällöistä?**

20 § Opetussuunnitelmaan sisältyvät seikat

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee ilmetä seuraavat seikat sen mukaan, kuin opetuksen järjestäminen edellyttää:

- 1) esiopetuksen toiminta-ajatus
- 2) esiopetuksen oppimisympäristön kuvaus
- 3) esiopetuksen mahdolliset painotukset
- 4) esiopetuksessa noudatettavat täsmennetyt kasvatus- ja oppimistavoitteet
- 5) esiopetuksen pedagoginen toteuttaminen
- 6) erityistä tukea tarvitsevien lasten esiopetuksen järjestäminen
- 7) eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten esiopetuksen järjestäminen
- 8) yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa
- 9) yhteistyö kotien kanssa
- 10) yhteistyö esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön kesken
- 11) esiopetuksen oppilashuollon suunnitelma ja siihen liittyvän yhteistyön järjestäminen
- 12) yhteistyö muiden tahojen kanssa
- 13) esiopetuksen järjestäminen yhdistetyissä ryhmissä, esimerkiksi 3–6-vuotiaat päivähoidossa tai esiopetus yhdysluokissa perusopetuksen kanssa
- 14) lapsen esiopetuksen suunnitelman laatimisen periaatteet
- 15) lapsen kehittymisen ja oppimisen seuranta sekä arviointi
- 16) esiopetukseen osallistumisesta annettava todistus
- 17) toiminnan toteutumisen jatkuva arviointi.

Riihimäen näkökulma

Talokohtaisessa esiopetussuunnitelmassa täydennetään kuntakohtaista esiopetussuunnitelmaa tarpeen mukaan. Talokohtaisessa esiopetussuunnitelmassa näkyvät omat painotukset, konkreettiset toimintatavat ja yhteistyötahot.

8 luku Voimaantulo

21 § Voimaantulo

Nämä perusteet tulevat voimaan 19.12.2000 ja ne korvaavat 16.2.1996 annetut Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Näiden perusteiden mukainen opetussuunnitelma voidaan ottaa käyttöön 1.8.2001 alkaen ja tulee ottaa käyttöön viimeistään 1.8.2002.

Riihimäen näkökulma

Tämä esiopetussuunnitelma korvaa vuonna 1996 tehdyn kuntakohtaisen esiopetussuunnitelman.

Kaikissa esiopetusyksiköissä tulee ottaa käyttöön omat esiopetussuunnitelmat viimeistään 1.8.2002.

Päivitetty esiopetussuunnitelma tulee ottaa käyttöön 1.8.2004.

KEHU

Kehityksen arviointi-menetelmän (KEHU) tarkoituksena on mahdollisemman luotettavasti arvioida 5- vuotiaan lapsen kehitystä. Sen tarkoituksena on myös toimia pohjana lapsikohtaisille tukitoimille.

Menetelmä pohjautuu konstruktivistiseen näkemykseen. Se painottaa oppimaan oppimisen ja vuorovaikutuksen merkitystä, yhteistoimintaa ja oman tietorakenteen jäsentämistä

Kehitysarvioinnin avulla saadaan tietoa siitä, miten lapsi toimii ympäristössään ja miten hän suhtautuu toisiin ihmisiin ja itseensä. Keräämällä tietoa lapsen toiminnoista ja itsenäisestä osaamisesta on mahdollista tehdä päätelmiä lapsen nykyisestä kehitystasosta että kehityksessä olevista taidoista, joiden muodostumiseen lapsi tarvitsee aikuisen ohjausta ja tukea.

Menetelmässä kerätään tietoa seuraavista lapsen toiminnoista:

- päivittäistoiminnot
- tunneilmaisu ja yhteistoiminnot
- liikkuminen
- silmän ja käden yhteistoiminta
- kielelliset toiminnot
- tarkkaavaisuus ja muisti
- moraalikäsitykset
- minäkäsitys
- työskentelytyyli

Lähde: Viisivuotiaan lapsen kehityksen arviointi neuvolassa ja päiväkodissa, KEHU, Nokian kaupunki, Sosiaali- ja terveystoimen julkaisu 1999.

LIITE 2

VASTUUKASVATUS / Ben Furman (www. reteaming.com)

Vastuunportaat on toimintamalli, jonka avulla voidaan puuttua lasten ja nuorten tekemiin rikkomuksiin ja muihin vääryyksiin. Toimintamallin tarkoitus on ohjata lapsi ottamaan vastuuta teoistaan. Ajatuksena, että kun lapsi ottaa teostaan vastuun, vastuuntunto kasvaa ja uusintarikkomuksen todennäköisyys pienenee.

Vastuunottamisella tarkoitetaan vaiheittaista prosessia, jossa vääryyden tehnyt lapsi (1) suostuu keskustelemaan tapahtuneesta ja myöntää tekonsa, (2) osoittaa tajuavansa tekonsa haitalliset seuraamukset, (3) pyytää anteeksi tekemäänsä vääryyttä, (4) suostuu siihen seuraamukseen, josta yhdessä hänen ja muiden asianosaisten kanssa sovitaan, (5) lupaa, että ei tee enää vastaavaa sekä sopii etukäteen siitä, mitä seuraa, jos hän ei pidä lupaustaan ja (6) osoittaa vastuuntuntoa osallistumalla jollakin tavalla kyseisen kaltaisten vääryyksien ehkäisemiseen

(6) VASTUUNTUNTO

(5) LUPAAMINEN

(4) SOVITTAMINEN

(3) ANTEEKSIPYYNTÖ

(2) YMMÄRTÄMINEN

(1) MYÖNTÄMINEN

1. Lapsi kieltää, koska hän pelkää sanktiota.
Keskustellaan, mitä seuraa tunnustamisesta.
Myöntämisestä tulee seurata aina myös jotakin hyvää !
Älä muistuta tekemisistä myöhemmin.
2. Kysy: Miksi on väärin tehdä noin ?
Ota itse asiasta selvää ellet tiedä.
Älä kysy: Miksi teit noin ?
Etkö tiedä miltä toisesta tuntuu ?
3. Anteeksipyyntö ei saa olla hokema.
Anteeksipyyntökortti on hyvä, sillä siitä voi antaa positiivista palautetta ja siihen voi palata myöhemminkin.
Uhrilta ei voi vaatia anteeksiäntoa.
4. Sovittaminen lisättävä aina anteeksipyyntöön.
Uhri päättää sovittamisen.
Uhrille voi antaa aikaa, ellei hän heti keksi.
5. Mietitään yhdessä: Mitä tehdään jos tämä toistuu ?

6. Lapsen tulee aina tuntea ylpeyttä ja yhteisön arvostusta onnistuessaan.
Mietitään miten lapsi voisi jakaa oppimaansa muillekin.

LIITE 3

MILLAISTA KÄYTÖSTÄ 6-VUOTIAALTA VOI EDELLYTTÄÄ ?

(Terttu Arajärven luentoja mukaan, 1987)

Toisten huomioonottaminen

- Lapsen tulisi tässä iässä pystyä liittymään ryhmään, "meidän sakkiin", ja pystyä ryhmässä antamaan arvo toisen mielipiteelle, mutta myös puolustamaan omia mielipiteitään tai omaa asemaansa ryhmässä.

Keskittymistaito

- Lapsi pystyy istumaan paikallaan vähintään puolen tunnin ajan ja pystyy keskittymään ja kuuntelemaan.
- Lapsi jaksaa tehdä tehtävän loppuun.

Ohjeiden mukaan toimiminen

- Lapsi pystyy noudattamaan yhteisesti sovittuja sääntöjä

Tunteiden hallinta

- Lapsi kykenee ilmaisemaan tunteitaan
- Lapsi ratkaisee erimielisyyksiä myönteisin keinoin.
- Lapsi käsittelee pettymyksiä vahingoittamatta toisia tai ympäristöä.

Arkipäivän taidot

- Lapsi selviytyy itsenäisesti pukemisesta, peseytymisestä ja ruokailusta.
- Lapsi noudattaa hyviä tapoja.

LIITE 4

KÄSITEKARTTA

Käsitekartta (mind map) on ideoiden ja käsitteiden kokoelma käsiteltävästä aiheesta. Se jäsentää aihetta ja kertoo melko selkeästi kuinka paljon tai vähän aiheesta tiedetään. Käsitekartassa keskeinen asia tulee määritellyksi, lisäksi se nopeuttaa oppimista ja kertaamista.

Käsitekartan avulla voidaan kehittää ymmärrystä, muistia ja luovuutta.

Käsitekartan suurin etu on se, että ideat voidaan jäsentää mihin tahansa järjestykseen. Jokainen kartta on erilainen.

Käsitekarttaa voidaan käyttää:

- muistiinpanojen merkitsemiseen
- suunnitteluun
- ongelmanratkaisuun
- ideointiin
- haastatteluihin
- yhteenvetoihin
- projektisuunnitelmiin

Käsitekartan laadinnasta:

Aiheeseen liittyvät ideat ja ajatukset kirjataan ylös esimerkiksi pienille paperilappusille. Käsitteet järjestetään siten, että yläkäsitteiden alle asetetaan sopivat alakäsitteet.

Lähde: Katz & Chard 1993 : Engaging Children´s Minds. The Project Approach. Ablex Publishing Corporation. Norwood, New Jersey;

Ringom,B. 1994 : Opi oppimaan, Innotiimi, Helsinki

LIITE 5

PROJEKTITYÖSKENTELYN PERIAATTEITA

MÄÄRITTELYÄ

Projektityöskentely on eräs tapa toteuttaa **konstruktivistista oppimiskäsitystä**, jonka mukaan kehitystä ja oppimista voi tapahtua vain lapsen oman aktiivisen toiminnan kautta.

Projekti on lapsiryhmän tekemä tutkimus jostakin heitä kiinnostavasta aiheesta. Pää tavoitteena on, että lapset itse löytävät kysymyksiinsä vastauksia ja oppivat lisää tutkittavasta asiasta. Projektityöskentely yhdistää intellektuaalisen, akateemisen ja sosiaalisen kehityksen aspektit kokonaisopetuksen keinoin.

Teema- ja projektityöskentelyä verrattaessa voidaan havaita joitakin eroja. Teema on usein laaja otsikko. Usein opettajat keräävät lapsille teemaan liittyvää materiaalia. Kuitenkin teematyöskentelyssä lapset vain harvoin itse asettavat kysymyksiä. Teema-aiheet voivat olla hyviä pääotsikoita projektille. Toisin kuin teeman aihe, projektiin sisältyy joku tietty aito ilmiö, jota lapsi voi itse tutkia. Projektityöskentely osoittaa toiminnan suunnan ja siinä saadaan vastaus haettuun kysymykseen (esim. ei "Talot"-teema, vaan "Miten talot on rakennettu").

Riippuen lasten iästä ja taidoista, **projektityöhön sisältyy piirtämistä, kirjoittamista, lukemista, havaintojen taltioimista ja asiantuntijoiden haastatteluja. Kerätty tieto esitetään karttojen, diagrammien, maalausten, piirustusten, mallien ja ohjeiden muodossa kavereille ja vanhemmille.** Varhaisvuosien projektityöskentelyn tärkeä osa on roolileikki, jossa lapsi käsittelee uutta tietoa. Leikkiä seuratessa voi havaita uusien käsitteiden ja sanojen oppimisen.

Projektin sisällön tulee liittyä opetussuunnitelmaan. Projektityöskentely ei ole yhtä kuin koko opetussuunnitelma, vaan sitä täydentävä. Mitä nuorempia lapset ovat, sen integroidumpi opetussuunnitelman tulee olla. Lasten omat, välittömät kokemukset ovat tärkeitä. Lapset eivät erottele ajatuksiaan ja ideoitaan oppiaineiden kautta, vaan he hankkivat taitonsa erilaisten prosessien tuloksena. Projektityöskentely huomioi lapsen kehityksellisen tavan oppia: leikkien ja itse tutkien.

Eräs projektityöskentelyn etu on, että uusi **opittu asia yhdistyy aikaisempiin kokemuksiin.** Tällainen tieto ei helposti unohdu.

Lapsen kehittymiseen saa dynaamisen ulottuvuuden seuraamalla **lapsen henkilökohtaista oppimisprosessia** (muutosta) normatiivisen ulottuvuuden (vertaaminen toisiin samanikäisiin) sijaan.

Projektityöskentelyn tavoitteena on tarjota lapsille mahdollisuus käyttää omia taitojaan ja käsitteitään sekä oppia jotain, joka on heille mielenkiintoista. Projektin tulisi olla lasta sisäisesti motivoivaa ja lapsen omaa valintaa ja päätöksentekoa sisältävää. Lapsilla on mahdollisuus testata ajatuksiaan konstruktiiivisesti. Itseluottamus ja luovuus sekä elämän asenteet vahvistuvat .

AIHEEN VALINNAN KRITEREJÄ

Projektin aiheen voi määrittellä joko lapsi tai opettaja. Aiheen tulee läheisesti liittyä lapsen **arkielämän kokemuksiin**. Ainakin osalle ryhmän lapsista aiheen tulee olla jossain määrin tuttu, jotta he pystyvät esittämään siitä relevantteja kysymyksiä. Aiheen tulee olla myös riittävän laaja, jotta siinä riittää tutkittavaa vähintään viikoksi.

Projektin aihetta tulee pystyä **tutkimaan todellisissa kohteissa**. Aiheen valintaa tehtäessä tulee huomioida lähiympäristön mahdollisuudet aiheen toteutuksessa esim. valittaessa vierailukohteita.

Lapsella tulee olla mahdollisuus **ratkaista ongelmia**. Hän voi esim. rakentaa malleja, tehdä kokeita jne. Projektin aiheen tulee mahdollistaa **yhteistoiminta** muiden lasten kanssa ja toimia aloitteellisesti. On hyvä jos **vanhemmat** voivat osallistua projektiin jollain tavalla esim. asiantuntijoina toimien.

PROJEKTIN ENSIMMÄINEN VAIHE - SUUNNITTELU JA ALOITTAMINEN

Opettaja havainnoi lasten erityisiä mielenkiinnon kohteita, ja huomioi ne oppimiskokemuksia suunnitellessaan. Kun aihe on valittu, alkaa opettaja koota lasten ajatuksista käsitekarttaa. Yhdessä kartoitetaan kysymyksiä, joihin projektityöskentelyllä etsitään vastauksia. Lapset peilaavat aiheeseen liittyviä kokemuksiaan. Lasten omaa materiaalia hyödynnetään. Kerronnan lisäksi kokemuksia voidaan käsitellä leikkien, maalaten ja kirjoittaen.

Kotiin voidaan lähettää kirje jossa kerrotaan projektista ja tiedustellaan vanhempien mahdollisuutta olla mukana. Projekti tarjoaa konkreettisen keskustelunaiheen lapselle ja vanhemmille. Lapsi saa harjoitella uusien käsitteidensä hallintaa kertomalla projektin kulusta vanhemmilleen. Vanhemmat voivat osallistua asiantuntijoina projektiin.

Aikaisempien projektien tärkeimpiä ja mielisimpiä kokemuksia voidaan palauttaa mieleen uutta projektia suunniteltaessa. Yhteisyyden kokemukset ryhmän jäsenten kesken rohkaisevat suuntautumaan innolla uuteen. Projektin alkaessa ryhmätilaan aletaan rakentaa aiheeseen soveltuvaa leikkialuetta, jossa lapsi voi leikin kautta käsitellä aihetta. Leikkiä havainnoidessaan opettaja huomaa lasten mahdolliset väärinkäsitykset. Opettaja ei saa liian herkästi korjata lasten virheellisiä käsityksiä, vaan ohjata heitä tutkimalla selkiyttämään ajatuksiaan tästä aiheesta.

PROJEKTIN TOINEN VAIHE - PROJEKTIN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ

Uutta tietoa hankittaessa, käytetään ensisijaisia tiedonlähteitä: käydään tutustumassa kohteeseen paikan päällä, valmistellaan kysymykset etukäteen, havainnoidaan kaikkia aisteja käyttäen ja keskustellaan.

Saatu informaatio pyritään esittämään mahdollisimman monella eri tavalla. Tässä käytetään apuna toissijaisia tiedonlähteitä, kuten kirjoja ja karttoja. Samalla kun lapsi jakaa tietojansa muille, hän jäsentää omia havaintojaan. Mikäli käyntikohde on lähellä, voidaan vierailuja tehdä useampia ja verrata havaintojen tuloksia keskenään.

Paras osoitus projektin onnistuneisuudesta on lasten innostuneisuus aiheeseen. Kaikki lapset eivät myöskään ole kiinnostuneita samoista asioista. Opettajan tulee huolehtia siitä, että vuoden aikana jokainen lapsi saa osallistua vähintään yhteen häntä itseään todella kiinnostavaan projektiin.

PROJEKTIN KOLMAS VAIHE - PROJEKTIN LOPETTAMINEN, REFLEKTOINTI

Ikäryhmästä riippuen projektia voidaan työstää eri tavoilla. Pienemmät lapset käsittelevät aihetta roolileikkien kautta, isommat lapset valmistavat esim. näyttelyitä, esityksiä ja jakavat tietoa näin muille. Yhdessä lasten kanssa tarkastellaan projektin eri vaiheita ja arvioidaan niiden onnistumista. Opettaja voi myös arvioida yksittäisten lasten osuutta

LÄHDE:

* Katz & Chard 1993 : Engaging Children´s Minds. The Project Approach. Ablex Publishing Corporation. Norwood, New Jersey.

MATERIAALIVINKKEJÄ ESIOPETUKSEEN

(katso ideoita myös vuoden 1996 Riihimäen esiopetussuunnitelman materiaaliluettelosta)

KIELI JA KOMMUNIKAATIO

- erilaisia kuvia aihepiireittäin
- satu-, loru-, kuva-, runo-, tietokirjoja
- keppi- ja käsinukkeja
- äänilotot
- irtokirjaimia
- kirjainkortit
- tunnustelu- ja lorupussit
- kirjainhissit
- sana- ja lausekortit
- riimi- ja arvoituskortit
- LUKO- ja Logigo -pelit
- muisti-, lotto- ja dominopelit
- kirjainbingot
- kuvailemista ja kertomista kehittävät pelit

MATEMATIIKKA

- erilaisia ja –kokoisia noppia
- numerokortteja
- Multilink-palikoita tms. ja niihin mallikortteja
- erilaisia pikkutavaroita matematiikkatarinoita ja luokittelua varten
- kymmenjärjestelmävälineet
- helmitaulu
- geometriset muodot: tasokuviot ja kappaleet
- pelejä
- rakennussarjoja, legoja
- opetuskello
- mitta-astioita
- vaaka
- metrimitta, viivottimia
- leikkirahoja
- kalenteri
- luvunhajotuskone

ETIIKKA JA KATSOMUS

- Altтари + liturgiset värit kankaina
- kynttilä, risti, Raamattu
- kirjoja Raamatun kertomuksista
- lasten hengellisiä lauluja
- tikku- ja keppinukkeja ym. havainnollistamismateriaalia
- flanellokuvia

YMPÄRISTÖ - JA LUONTOTIETO

- liikennemerkkit, -kuvia
- kuvatauluja
- kello
- suurennuslasi / luuppeja
- karttoja
- kalenteri
- astioita ja mittoja
- taskulamppu
- mikroskooppi
- lämpömittareita
- vaakoja
- diakuvia, videot
- kirjoja, pelejä
- kiikari

FYYSINEN JA MOTORINEN KEHITYS

Liikuntavälineitä

- maalit
- koripalloteline
- mailoja
- palloja
- joukkuenauhat
- muovikartiot, keilat
- hyppynarut
- köydet
- hernepussit
- vanteita
- voimistelumattoja
- pehmonopat
- leikkivarjo
- ryömimistunneli
- lattiamuodot, käsien ja jalkojen kuvat
- pehmofrisbee
- trampoliini

TAIDE JA KULTTUURI

Musiikki

- Soittimia
 - rumpuja
 - tamburiini
 - rytmikapulat
 - triangelit
 - marakassit
 - kulkuset
 - quiro
 - putkipenaalit
- Monipuolinen valikoima lastenlaulukirjoja ym nuotteja
- Äänitteitä
- Cd-soitin

Kuvataidekasvatus

-Taidekuvia ja –kirjallisuutta

Kädentaidot

- erilaiset paperit ja kartongit
- piirustusvälineitä
- maalausvälineitä
- muotoiluvälineistöä
- luonnonmateriaalia
- erilaisia kankaita
- lankoja, nauhoja, punoksia
- kierrätysmateriaali

Ilmaisukasvatus

- pöytäteatteri- ja marionettinuket
- käsinuket
- keppinuket
- naamarit
- kasvovärit
- erilaiset roolivaatteet
- lavasteita
- tehosteita: valot, musiikki, rytmisoittimet yms.
- pelejä

OPETTAJAN TYÖTEHTÄVIÄ

OPETTAJA

- ❖ tukee
- ❖ edistää
- ❖ rohkaisee
- ❖ seuraa

lapsen fyysistä-, psyykkistä-, sosiaalista- ja kognitiivista kasvua ja kehitystä.

OPETTAJA

- ❖ Vastaa säännöllisestä osallistumisesta opetukseen yhdessä huoltajan kanssa.
- ❖ Vastaa vuorovaikutuksen syntymisestä ja kehittymisestä.
- ❖ Huolehtii, että toiminta- ja oppimismenetelmät ovat monipuolisia.
- ❖ Asettaa rajoja, odotuksia ja vaatimuksia.
- ❖ Vastaa oppimisympäristön rakentamisesta.
- ❖ Suunnittelee, toteuttaa ja arvioi toimintaa yhdessä muun henkilöstön kanssa.
- ❖ Tukee lapsen oppimista ja ohjaa lasta tiedostamaan oman oppimisensa.
- ❖ Ohjaa oppimista, kokeilemista, tutkimista, osallistumista, tiedonhankintaa ja ongelmien ratkaisemista.
- ❖ Eheyttää niin, että suunnittelussa ja toteutuksessa eri tiedonalat otetaan huomioon ja monipuolisten työtapojen kautta saadaan kokemuksia.
- ❖ Arvioi lapsen edistymistä oppimisprosessin edetessä ja edistää lapsen edellytyksiä itsearviointiin, minäkuvan kehittämiseen ja oman työskentelyn jäsentämiseen.

TÄMÄN LISÄKSI OPETTAJA ON MYÖS

- ❖ kuuntelija
- ❖ hyvän huomaaja
- ❖ myötäeläjä / lohduttaja
- ❖ hoivaaja / suojelija
- ❖ kannustaja
- ❖ mallinantaja

LAPSEN ESIOPETUKSEN SUUNNITELMA (syksy)

Lapsen esiopetuksen suunnitelman tärkein tehtävä on aikuisen ja lapsen henkilökohtainen kohtaaminen. Lapsi saa kokemuksen siitä, että tämä on tärkeä hetki: hän saa sanoa omia mielipiteitään asioista sekä omasta osaamisestaan sekä vaikuttaa tulevaan esiopetusvuoteen. Tämä on ensimmäinen tilanne, jossa lapsi arvioi omaa osaamistaan sekä suunnittelee tulevaa. Tässä tilanteessa voi olla myös vanhemmat mukana.

Ohjeet lomakkeen täyttämiseen:

- Lapsi kirjoittaa itse oman nimensä.
- Opettaja kirjoittaa oman nimensä ja päivämäärän.
- Lapsi saa piirtää oman kuvansa ja liittää ilmapallot siihen.
- Keskustellaan ilmapalloissa olevista asioista:
Perhe: **lapsi voi kertoa keitä perheeseen kuuluu hänen lisäkseen, onko lemmikkieläimiä, minkälaisessa talossa asuu...**
Kaverit: onko kotona kavereita, onko eskarissa kavereita, onko parasta kaveria, kenen kanssa haluaisi mieluiten olla, miten kavereiden kanssa sujuu, onko mukavampi olla ryhmässä vai kaksin....
Kiinnostaa eniten: mikä eskarissa kiinnostaa eniten ja mikä muutoin kiinnostaa eniten....
Osaan jo: mitä asioista lapsi kokee jo osaavansa.
Tuntuu vaikealta: mitkä asiat eskarissa tai elämässä yleensä lapsi kokee vaikeana.
Haluan oppia: mitä taitoja / asioita lapsi haluaa oppia.
- **Tavoitteet esiopetukselle:**
 1. **Vaihtoehto:** Laaditaan yhdessä (ope+lapsi) tavoitteet ja kirjataan ne.
 2. **Vaihtoehto:** Laaditaan yhdessä (ope+lapsi+vanhemmat) tavoitteet ja kirjataan ne.
 3. **Vaihtoehto:** Kirjataan tähän koko ryhmän yhteiset tavoitteet.

Lasten vastauksia ja tavoitteita voidaan kirjata ilmapalloihin tai erilliselle paperille.

”MITTARIMATO”-ARVIOINTI (kevät)

Lapsi saa antaa mittarimadolle nimen. Kasvoin hän saa piirtää sellaisen ”hymiön”, joka kuvaa hänen omaa tunnettaan eskarista. 😊 😞

Arviointitilanteessa on mukana lapsi, vanhemmat ja opettaja. Käydään yhdessä läpi ”mittarimadossa” olevat asiat. Valitaan väri, joka kuvaa sitä, että asiaa pitää vielä harjoitella ja tämän jo osaan. Esimerkiksi vihreä = osaan jo, keltainen = harjoittelen vielä. Tämän jälkeen käydään keskustellen ympyröiden asiat. Lapsi värittää ympyrät keskustelun pohjata sovitulla väreillä.

Keskustelun edetessä vanhempi tai opettaja kirjaa alareunassa olevaa **Arviointia ja tavoitteita** – kohtaa sitä mukaa, kun asioita sovitaan. Arvioinnin ja tavoitteet voi tehdä myös erilliselle paperille.

Sosiaaliset valmiudet

Oman vuoron odottaminen.
Toisen huomioiminen.
Leikin sujuminen
Ristiriitatilanteessa toimiminen.
Osallistuminen keskusteluun: ”kerron, jos on asiaa”.

Työskentelytaidot

Kuuntelutaito.
Keskittyminen omaan työhön.
Työrauhan antaminen muille.
Työn loppuun saattaminen.
Työskentelyn jälkien siivoaminen.

Kielelliset valmiudet

Kirjainten tunnistaminen.
Kirjain – äänne vastaavuus.
Alkuäänteiden tunnistaminen.
Tehtävien helppous / vaikeus.

Muut osa-alueet

Matemaattiset valmiudet.
Musiikki.
Liikunta.
Kuvaamataito ja käden työt.

Tyhjä ympyrä

Lapsi saa sanoa, missä hän on ”huippu hyvä” sekä värittää tämän ympyrän haluamillaan väreillä. Opelle tavoite: Jokainen lapsi **kokee** olevansa ”huippu hyvä” jossakin.

Lopuksi mietitään, mahtaako ”mittarimato” tarjeta talvipakkasessa noilla varusteilla. Jos ei niin lapsi saa piirtää ja värittää sille talvisaappaat, kaulaliinan ja pipon. Lapsen piirtäessä ”mittarimadolle” talvivaatteita vanhemmat ja opettaja voivat käyttää vielä tämän ajan keskusteluun.

KASVUNKANSIO OPPIMISEN TUKENA

Kasvunkansioilla tarkoitetaan lapsen omaa ´arvopaperisalkkua´ eli sellaista lapsen töiden kokoelmaa, joka kuvaa monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti lapsen osaamista. Kasvunkansion tavoitteena on oppimaan oppiminen, itsetunnon kehittäminen ja itseohjautuvuuden vahvistaminen. Sen avulla lapsi oppii tiedostamaan omat vahvuutensa. Tärkeintä on lapsen kasvun ja kehityksen seuraaminen sekä kansion tuottamis-, valikointi- ja arviointiprosessi, jota lapsi harjoittelee alusta lähtien. Kansio syntyy yhdessä opettajan, muiden lasten ja vanhempien tukemana. Toiminnan edistyessä vastuu siirtyy yhä enemmän lapselle itselleen.

Esimerkkejä kasvunkansion sisällöksi:

1. Fyysinen kasvu ja kehitys
 - esim. käden tai jalan kuva, pituusseuranta, valokuvat
2. Tiedot ja taidot
 - dokumentointia teemoista ja projekteista; kertomuksia, piirrustuksia, askarteluja
3. Tapahtumat, retket
 - esim. piirrustuksia, valokuvia ja lasten kertomuksia
4. Aikuisen havainnot lapsesta
 - esim. puhe, sosiaalisuus, itseluottamus, persoonallisuus
5. Itsearviointeja
 - esim. mitä osaan – mitä harjoittelen seuraavaksi
6. Muuta
 - esim. lapsen mielilaulun nuotit ym. mistä lapsi pitää, muistoja esikouluvuodesta

Lähde: Linnakylä, Pollari & Takala (toim.) 1994 : Portfolio arvioinnin ja oppimisen tukena

KRIISISUUNNITELMARUNKO

Tämä on Rihimäen kuntakohtainen kriisisuunnitelmapohja, joka tarkentuu koulukohtaisesti koulun toimintaympäristön mukaan.

1. KRIISIEN ENNALTAEHKÄISY
2. KOULUN KRIISIRYHMÄ
3. TIEDOTTAMINEN
4. TOIMINTAMALLEJA ERI KRIISITILANTEISSA
5. ARVIOINTI KRIISITILANTEEN JÄLKEEN
6. TIETOA LAPSEN KRIISEISTÄ
7. TIETOA LAPSEN TUKEMISESTA SURUSSA
8. TIETOA ONGELMIEN TUNNISTAMISEKSI
9. KOULUKIUSAAMINEN
10. TÄRKEITÄ PUHELINNUMEROITA
11. AIHEESEEN LIITTYVÄÄ KIRJALLISUUTTA

1. KRIISIEN ENNALTAEHKÄISY

1.1 Myönteinen ja turvallinen ilmapiiri

Myönteisen ja turvallisen ilmapiirin syntymiseen myötävaikuttavia tekijöitä ovat mm.

esi- ja alkuopetuksen yhteistyö
välitön ja perusteellinen puuttuminen koulukiusaamiseen
valvonta eri tilanteissa
hyvin tiedotetut selkeät säännöt, joista pidetään kiinni
vanhemmat tietoisia koulun säännöistä
kodin ja koulun toimiva yhteistyö
henkilökunnan kouluttaminen
oppilashuoltotyöryhmä

2. KOULUN KRIISIRYHMÄ

2.1. Kokoonpano

Oppilashuoltotyöryhmä yhteystietoineen + muut tarvittaessa

2.2 Tehtävät

Kriisiryhmä kutsutaan kokoon rehtorin avuksi kriisitilanteessa

- mieltii jatkotoimenpiteet yhdessä kodin kanssa
- harkitsee ulkopuolisen avun tarvetta henkilökunnalle ja oppilaille
- pitää kriisikansion ajan tasalla
- ylläpitää kouluttautumista kriisityöhön
- perehdyttää uudet työyhteisön jäsenet
- kokoontuu mahdollisimman nopeasti; muutaman tunnin sisällä,
- valmius nopeaan päätöksentekoon ainakin kahden, kolmen henkilön osalta

3. TIEDOTTAMINEN

3.1. Tiedottaminen kriisitoiminnasta

informaatiota vanhemmille luokkien vanhempainilloissa
yhteinen vanhempainilta koulun kriisityöstä
tietoa oppilaille; kirjallisuus, teemapäivät, tempaukset jne.
koulutiedotteessa tiedottaminen

3.2. Tiedottaminen kriisitilanteessa

Rehtorin tehtävät:

- kutsuu kriisiryhmän avukseen
- informoi opettajakuntaa ja muuta koulun henkilökuntaa tapahtuneesta
- antaa opettajalle ohjeita ja oikeata tietoa tapahtuneesta huhujen ehkäisemiseksi
- puhuu tarvittaessa vanhempien kanssa
- on kuolemantapauksen satuttua yhteydessä kuolleen oppilaan vanhempiin
- on aktiivisesti mukana tukemassa koulu yhteisön toipumista
- pysyy henkilöstön ja oppilaiden tavoitettavissa
- hoitaa tarvittaessa yhteydet poliisiin
- hoitaa tarvittaessa yhteydet lehdistöön
- on tarvittaessa yhteydessä koulun vanhempainryhmään

Kaikki tiedottaminen koulun ulkopuolelle tapahtuu ensisijaisesti rehtorin kautta.

4. ERI KRIISITILANTEITA

- Onnettomuus koulussa
- Oppilaan kuolema
- Opettajan tai koulun muun henkilökuntaan kuuluvan kuolema
- Oppilaan lähiomaisen kuolema
- Itsemurhan uhka
- Itsemurha
- Vakava sairaus, vamma tai poikkeavuus
- Onnettomuus tai sen uhka koulun ulkopuolella
- Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

5. ARVIOINTI KRIISITILANTEEN JÄLKEEN

- henkilökunta arvioi kriisiryhmän kanssa, miten tilanne hoidettiin
- henkilökunta käy avointa keskustelua syylistämättä
- kriisiryhmä tekee tarvittavat muutokset kriisivalmiussuunnitelmaan

6. TIETOA LAPSEN KRIISISTÄ

Erialaista materiaalia kriisien tunnistamisesta ja käsittelystä.

7. TIETOA LAPSEN TUKEMISESTA SURUSSA

- 7.1. Kuolemasta kertominen lapselle
- 7.2. Muistaminen koulussa
- 7.3. Muistaminen ja keskustelu luokassa
- 7.4. Keskustelu luokassa
- 7.5. Surevan lapsen kohtaaminen

9. KOULUKIUSAAMINEN

Riihimäen yhteinen toimintamalli koulukiusaamisen ehkäisemiseksi ja toimintasuunnitelma kiusaamistapausten varalle.

10. TÄRKEITÄ PUHELINNUMEROITA

11. AIHEESEEN LIITTYVÄÄ KIRJALLISUUTTA

Aylan Ofra Selviydyn -yhteisön tuki ja selviytyminen 1995
Dyregrov Atle Katastrofipsykologian perusteet 1994
Dyregrov Atle Lapsen suru 1993
Dyregrov Atle Sorg och amsorg
Magne Raundalen
Eerikäinen Mario Suru vieraana kodissamme 1995
Eränen Liisa Katastrofipsykologia 1991
Gootman When a friend dies
Heiskanen Tarja Takaisin elämään -henkinen tuki ja onnettomuudet 1994
Jakobson Marjatta Muutosvoimaa minussa MLL 1995
& Wiegand Eira Lapsi ja kriisit
Kirk Uffe Psykkinen ensiapu MLL 1995
Lahti Pirkko Mielenterveyden menu 1995
Työryhmä Lauha, Peltola Surun lintu; lapsi kysyy kuolemasta Tyttöjen
keskus -98
MLL
Punainen risti -92
Mielenterveysseura Psykkinen ensiapu 1992
Lastensuojeluliitto Vaiettu suru: lapsen kuolema ja perheen tukeminen 1992
MLL Kriisitilanteiden kohtaaminen kouluympäristössä;
vihjeitä kouluhenkilökunnalle
Penttilä Eeva Turvallinen koulu 1994
Stakes Koulu ja kriisitilanteet (moniste)
Åkersson Eivor Kun lapsi kysyy kärsimyksestä ja kuolemasta Lasten keskus 1989

KUKA ON ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVA OPPILAS ESIOPETUKSESSA?

Erityistä tukea esiopetuksessa tarvitsevat:

1) lapset, joilla on erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto, jonka perusteella

a. lapsella on päivähoidossa oikeus saada erityistä hoitoa ja kasvatusta

- lapselle on järjestettävä hänen tarvitsemansa erityispalvelut päivähoidossa
- lapselle tulee laatia kuntoutussuunnitelma / esiopetussuunnitelma yhdessä vanhempien kanssa
- erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitseva lapsi otetaan huomioon hoidettavien lasten tai henkilöstön määrässä, jollei lapsella ole erityistä avustajaa

b. lapsella on pidennetty oppivelvollisuus

- koska hänelle ei vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole
- lapsi aloittaa opetuksen: mahdollista saavuttaa perusopetukselle säädettyjä tavoitteita yhdeksässä vuodessa
 - sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta, jolloin 1-2 ensimmäistä vuotta oppivelvollisuuden suorittamisesta on esiopetusta (pakollista)
 - vapaaehtoisessa esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta

c. lapsen koulunkäynnin aloittamista on lykätty vuodella

lapsella tulisi olla mahdollisuus saada lykkäysvuoden aikana tehostettua esiopetusta

- käytäntö on eri paikkakunnilla kirjavaa; Riihimäen käytäntö:
 - lykkäystä anottu ja lykkäyspäätös saatu
 - lykkäyspäätös edellyttää psykologisia tai tarvittaessa lääketieteellisiä selvityksiä
 - perusopetus alkaa kahdeksanvuotiaana
 - seitsemänvuotiaana lapsi osallistuu päivähoidon tai koulun esiopetukseen, jonka jälkeen lapsi jatkaa kahdeksanvuotiaana ensimmäiselle luokalle
 - ilman erityisopetukseen ottamis- tai siirtopäätöstä
 - tai erityisopetukseen ottamis- tai siirtopäätöksellä

d. lapsi tarvitsee muusta syystä erityistä tukea aloittaessaan esiopetuksessa

- esim. lapsi ei ole ollut aiemmin julkisessa päivähoidossa ja hänellä ei ole pidennettyä oppivelvollisuutta
- erityisesti, jos lapsi tulee kotoa tai yksityisestä hoidosta suoraan esiopetukseen ilman pidennettyä oppivelvollisuutta, vaikka hänellä on lausunto erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeesta (mahdollinen väliinpuotoajaryhmä, jos ei kiinnitetä erityistä huomiota)
- ne lapset, jotka todennäköisesti otetaan erityisopetukseen oppivelvollisuuden alkaessa

Tärkeää on taata erityisen tuen jatkuminen varhaislapsuudesta esiopetukseen ja koulunkäyntiin yhteistyössä vanhempien kanssa moniammatillista osaamis-ta hyödyntäen.

Mahdollisimman varhain laadittu ja jatkuvasti tarkistettava ja täydennettävä HOJKS on keskeinen tuen saamisen välinen ja tae. HOJKS:n laatimista edellytetään, jos lapsi on otettu tai siirretty erityisopetukseen.

2) lapset, joilla vanhemmat, kasvatustai terveydenhuollon ammattilaiset tai muut asiantuntijat ovat todenneet sellaisia kehitykseen ja oppimiseen liittyviä piirteitä ja vaikeuksia, jotka todennäköisesti muodostavat riskin oppimisvaikeuksien kehittymisen suhteen

Näitä kehittymisen ja oppimisen riskimerkkejä voivat olla erikseen tai yhdessä esiintyviä mm.:

a) heikot kielelliset taidot

- esim. kielellisen ja erityisesti fonologisen tietoisuuden vaikeudet ja heikko auditiivinen erottelukyky
- nimeämis- ja sananlöytämistä vaikeudet
- ymmärtämiseen ja kielelliseen tuottamiseen liittyvät vaikeudet

b) ongelmat tarkkaavaisuudessa

- vaikeudet kohdistaa tarkkaavaisuus oleellisiin asioihin ja ylläpitää tarkkaavaisuutta, keskittymisvaikeus ja häiriöalttius
- heikko impulssikontrolli
- vaikeudet ohjata ja suunnitella omaa toimintaa ja oppimista
- ongelmat itsesäätelyssä, toiminnan joustavuudessa ja inhibitiossa

c) vaikeudet kehonhahmottamisessa ja motorisissa toiminnoissa

- vaikeudet motorisessa ohjailussa ja liikkeiden suunnittelussa, yleinen motorinen kömpelyys
- kinesteettisen hallinnan vaikeudet
- taktiillisen erottelukyvyn vaikeudet, heikot kädentaidot

d) vaikeudet havaintotoiminnoissa

- visuo-spatiaaliset vaikeudet
- häiriöt aistien välityksellä saadun tiedon yhdentymisessä
- eri aistikanavien kautta saadun informaation erottelukyvyn vaikeudet (auditiivinen, visuaalinen jne.)

e) päättelykyvyn ja loogisen ajattelun vaikeudet

- vaikeudet lukumäärien ja syy-seuraussuhteiden tunnistamisessa, arvioimisessa ja päättelyssä
- puutteellinen tai heikko käsitteellinen taso

f) muistitoimintoihin liittyvät vaikeudet

- vaikeudet pitkäkestoisessa muistissa: opitun unohtaminen, vaikeudet muistaa päivän tai viikon tapahtumia
- vaikeudet lyhytkestoisessa muistissa: vaikeus oppia uutta, muistaa ohjeita

g) tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen vaikeudet

- vaikeudet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden lasten ja/tai aikuisten kanssa
- itsesäätelyn vaikeudet; aggressiivisen käytöksen hallitsevuus
- voimakas sisäänpäinkääntyneisyys ja ahdistuneisuus; masentuneisuus

Näillä lapsilla ennaltaehkäisevän toiminnan merkitys korostuu: kehityksen ja oppimisen tiedostaminen ja tukeminen on tärkeää, vaikkei virallista lausuntoa olisikaan.

Johdonmukainen, pitkäjänteinen ja kehityksen kokonaisvaltaisuuden huomioiva tuki luo hyvän pohjan minimoida vaikeuksista aiheutuvia riskejä lapsen myöhemmälle oppimiselle.

Vanhempien kanssa yhteistyössä moniammatillisesti laadittu lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma on hyvä tae opetuksen suunnitelmallisen toteuttamisen pohjaksi. Jos lapsi siirretään esiopetuksen aikana erityisopetukseen, tulee esiopetuksen suunnitelma täydentää henkilökohtaiseksi opetuksen järjestämistä koskevaksi suunnitelmaksi.

Lähde: Merja Adenius-Jokivuoren luennot, Jyväskylän yliopisto 2000

RIIHIMÄEN KAUPUNKI
Koulutoimi
Perusturvatoimi

LAPSEN ESIOPETUKSEN
SUUNNITELMA
Erityistä tukea tarvitsevalle /
HOJKS erityisopetukseen

toimintakaudelle:

A. PERUSTIEDOT LAPSESTA

Lapsen nimi:	Henkilötunnus:
Huoltajat:	Yhteystiedot:

B. ERITYISTÄ TUKEA JA ERITYISOPETUSTA KOSKEVAT TIEDOT

Miksi lapsi tarvitsee erityistä tukea ?:
Erityisjärjestelyt, apuvälineet, oppimisympäristön muutostarpeet:
Kuntoutus- ja tutkimustahot sekä suoritettut tutkimukset:

C. KUVAILLEVA OSUUS (itsehallinta-, työskentely- ja oppimistaidot)

Lapsen tilanne	Vahvat alueet	Kehitettävät asiat
Perheen näkökulma - huoltajat - lapsi pvm.		
Esiopetuksen näkökulma pvm.		
Muut asiantuntijat pvm.		

D. YHTEISET TAVOITTEET ESIOPETUKSELLE / MENETELMÄT

1-3 tärkeintä tavoitetta	Menetelmiä tavoitteiden saavuttamiseksi

SUUNNITELMAN LAATIJAT:

Lapseni asioista saa antaa tietoa seuraaville tahoille:

____ / ____ _____ huoltaja

Seuraavat palaverit:

Ajankohta

Koollekutsuja

_____	_____
_____	_____
_____	_____

SUOMI TOISENA KIELENÄ

Suomi toisena kielenä - opetussuunnitelmaa tarvitaan maahanmuuttajalasten kielen oppimisen hyödyntämiseksi, lapsen itsetunnon vahvistamiseksi sekä koulun aloittamisen tukemiseksi.

Opetussuunnitelman tavoitteena on mahdollistaa riittävän hyvä suomen kielen taito. Opetuksessa tulee ottaa huomioon lapsen kehitykselliset edellytykset, oma äidinkieli, kulttuuritausta ja Suomessa oloaika.

Suomi toisena kielenä - opetussuunnitelma on laadittu Keski-Uudenmaan Radanvarsikuntien yhteistyönä. Lisätietoja antaa erityislastentarhanopettaja Anne Pullinen.